

7

Kattints erre
a videóra!

Jé, te is
szerepelsz benne?

Igen, ez egy
reklámfilm, már megy
a tévében is.

Magyar nyelv

munkafüzet

Magyar nyelv

Munkafüzet

7.

Eszterházy Károly Egyetem
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Engedélyszám: TKV/2282-15/2017. (2017. 05. 08. – 2022. 08. 31.)

A kiadvány megfelel az 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet 2. sz. melléklet:
Kerettanterv az általános iskola 5–8. évfolyama számára 2.2.01.1. „A” változat
és 2.2.01.2. „B” változat, továbbá az 5. sz. melléklet:
Kerettanterv a gimnáziumok 5–12. évfolyama számára 5.2.01. előírásainak.

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban közreműködő szakértők: dr. Kecskés Judit, Zarubay Attila

Tananyagfejlesztő: dr. Baranyai Katalin
Vezető szerkesztő: dr. Baranyai Katalin
Alkotószerkesztő: Méhes Edit
Tudományos szakmai szakértő: Sz. dr. Hegedűs Rita
Pedagógiai szakértő: M. Tóth Katalin, Bálintné Lipp Terézia
Fedélterv: Slezák Ilona
Látvány- és tipográfiai terv: Slezák Ilona, Ecsedi Gabriella
Illusztrációk, szakábrák: Balogh Katalin
Fotók: 123RF, Thinkstock, Slezák Ilona

A tankönyv szerkesztői ezúton is köszönetet mondanak mindazoknak a tudós és tanár szerzőknek, akik az elmúlt évtizedek során olyan módszertani kultúrát teremtettek, amely a kísérleti tankönyvek készítőinek is ösztönzést és példát adott. Ugyancsak köszönetet mondunk azoknak az íróknak, költőknek, képzőművészeknek, akiknek alkotásai tankönyveinket gazdagítják.

© Eszterházy Károly Egyetem, 2017

ISBN 978-963-436-053-7

Eszterházy Károly Egyetem • 3300 Eger, Eszterházy tér 1.
Telefon: +36 1 235 7200 • Fax: +36 1 460 1822
Vevőszolgálat: vevoszolgalat@ofi.hu

A kiadásért felel: dr. Liptai Kálmán rektor
Raktári szám: FI-501010702/1
Műszakiroda-vezető: Horváth Zoltán Ákos
Műszaki szerkesztő: Szalay Ildikó, Marcsek Ildikó
Grafikai szerkesztő: Slezák Ilona
Nyomdai előkészítés: Ecsedi Gabriella
Terjedelem: 11,44 (A/5) ív
Tömeg: 240 gramm
1. kiadás, 2017

Az újgenerációs tankönyv az Új Széchenyi Terv Társadalmi Megújulás Operatív Program 3.1.2-B/13-2013-0001 számú, „A Nemzeti alaptantervhez illeszkedő tankönyv, taneszköz és Nemzeti Köznevelési Portál fejlesztése” című projektje keretében készült. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Nyomta és kötötte:
Felelős vezető:
A nyomdai megrendelés törzsszáma:

magyar
nyomdaipari termék
NYOMDA- ÉS PAPIRPARI SZÖVETSÉG

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Kedves hetedikes Diák!

Köszöntünk a hetedik osztályban! A magyar nyelv tantárgy tankönyvéhez készült munkafüzetet tartod a kezvedben. E tanévben ebben fogsz dolgozni, ezért ismerj meg néhány hasznos tanácsot a használatával kapcsolatban!

- A munkafüzet a tankönyv leckéihez igazodik. Mindegyik leckéhez kapcsolódik 2–5 oldalnyi feladatsor.
- A feladatok alkalmasak arra, hogy a tankönyvből elsajátított ismeretek megértését ellenőrizd, a szabályokat alkalmazd és gyakorold.
- A tankönyv *Ellenőrizd a tudásodat!* című leckéihez kapcsolódóan a munkafüzetben a témazárhoz hasonló feladatokat találsz. Ez segít neked a sikeres felkészülésben.

- Vigyázz! Ezt a jelet azoknál a hibakeresős feladatoknál láthatod, amelyekben helytelenül írt szavak, mondatok fordulnak elő. A megoldásaidat feltétlenül ellenőrizd!

- A munkafüzetben is megtalálod azokat a jeleket, amelyek a könyvben is jelölték a különböző típusú és nehézségű feladatokat:

páros munka:

emelt szintű feladat:

csoportmunka:

könnyű feladat:

nehéz feladat:

segítséget igénylők feladata:

Sok sikert kívánunk a feladatok megoldásához!

Segítség a hatékony tanuláshoz. Próbáld ki, érdemes!

Tudtad, hogy többféleképpen is olvashatunk?

- A *figyelmes olvasás* során minden részletre oda tudsz figyelni.
- A *gyorsolvasást* olyankor alkalmazhatod, amikor már olvastad a szöveget, most csak átismétled.
- Az *áttekintő olvasás* során előzetesen tájékozódhatsz, hogy miről fog szólni a szöveg.
- A *kereső olvasáskor* csak bizonyos információkat keresel a szövegben.

Hogyan láthatod át, miről szól egy könyv?

- Olvasd át a tartalomjegyzéket!
- Lapozz hátra, van-e fogalomtár, kislexikon vagy más mutató a könyv végén!
- Nézd át és gondold át, hogyan és miért következnek egymás után a fejezetek!
- Keresd meg, milyen segítséget ad még a könyv a tanuláshoz!

Ne add fel, ha valamit nem értesz rögtön!

- Ha nem értesz egy szót olvasás közben, ne menj tovább, hanem keresd meg a jelentését a fogalomtárban, egy szótárban vagy az interneten!
- Fogalmazd meg kérdések formájában, amit nem értesz!

- Tanulmányozd az ábrákat, hátha érthetőbbé válik a hozzájuk tartozó szöveg!
- Ha még mindig nehezen érthető, nézz utána más magyarázatnak az interneten, lexikonokban!
- Végző esetben gondold át, kitől kérhetnél segítséget, személyes magyarázatot!

Ha szeretnél valamit pontosan, tartósan megjegyezni, akkor foglalkozz vele külön is!

- Készíts magadnak jegyzetet olvasás közben!
- Készíts kérdéskártyákat vagy gondolkodástérképet a legfontosabb dolgokról!
- Írj vázlatot először a könyv alapján, majd fejből is!

Ha egy lecke vagy egy fejezet végére érsz, összegezz, értékelj!

- Gyűjtsd össze, melyek voltak a legérdekebb információk számodra!
- Gondold át, miért fontos számodra az új tudás, mikor és hogyan tudnád hasznosítani!
- Szedd össze, milyen korábbi ismeretek, tapasztalatok jutottak eszedbe a tananyag-rész tanulása közben!
- Gondold tovább, mit lenne még jó megtudni a tanultakról!

Eredményes tanulást kívánnak a könyv szerzői és szerkesztői!

I. ISMÉTLÉS: MIT TANULTÁL A SZÓFAJOKRÓL?

1. Alapszófajok – A főnév, a melléknév és a számnév

A FŐNÉV

1. a) Keresz főneveket a szófelhőben, és írd le őket!

- b) Írj mindegyik főnévvel egy-egy mondatot!

2. Nézz utána, hogy az utóneved megtalálható-e más nyelvekben is, és ha igen, milyen változatban használatos!

- a) Ha lehet, sorold fel három alakját! Ha le tudod írni helyesen, azt is próbáld meg!

Pl. Ferenc – Francisco (spanyol) – Franz (német) – François (francia) – stb.

- b) Tudod-e milyen eredete, jelentése van a nevednek, vagy milyen szófaji változáson ment át?

Pl. a Vera latin eredetű név, jelentése: igazság.

- c) Írd le, hogyan becézik a nevedet! Milyen képzőkkel?

3. a) Gyűjtsd ki a szövegrészletből a főneveket, és írd a megfelelő csoportba!

Bent csónakok tornyosultak. A Sirály nevű csónakot Zalán csapata választotta. Szentendrétől eveztek vele a Margit-szigetig. Ennek a nyárnak a legnagyobb élménye ez a csónakkirándulás volt.

Főnév toldalékkal

Főnév toldalék nélkül

- b) Volt-e különbség a tulajdonnevek és a köznevek viselkedésében? _____

- c) Milyen helyesírási megfigyelések kapcsolódik a Margit-sziget írásmódjához?
Indokold, miért így helyes itt a leírása! _____

4. a) Alkoss mondatpárokat! Az elsőben a megadott szó főnév legyen, a másodikban melléknév!

fehér _____

arany _____

német _____

- b) Milyen toldalékokat kapott a mondatokban a főnévi, melyeket a melléknévi változat? Mit fejez ki a melléknév a mondatban?

5. Piroska szeret térképeket rajzolgatni, a földrajzi nevek helyesírásával azonban hadilábon áll. Ezért magának csak nagybetűket használ, és mindent egybeír. Javítsátok ki a következő oldalon található példák hibáit, majd képezzetek a nevekből mellékneveket!

BALATONFELVIDÉK, DÉLIBAKONY, KABHEGY,
DUNÁNTÚLIKÖZÉPHEGYSÉG, BALATONFÜRED, SZENTGYÖRGYHEGY

A) FÖLDRAJZI NÉVKÉNT	B) MELLÉKNÉVKÉNT

MELLÉKNÉV

6. Szóabrosz

- a) Keresd ki a szóabroszból három tulajdonságot, amelyekkel jellemezni tudnád magad, és foglald mondatba őket!

O	O	P	A	W	F	É	L	É	N	K	A
Q	P	H	B	O	L	O	N	D	O	S	K
Ó	V	A	T	O	S	F	K	E	G	S	Á
I	J	T	B	Á	T	O	R	N	B	H	R
T	Ó	Á	S	S	D	D	V	E	Ü	U	Ö
C	S	R	L	Ö	H	V	K	R	S	M	R
S	Z	O	U	R	F	I	T	G	Z	O	V
A	Í	Z	S	Ü	É	D	Ú	I	K	R	E
C	V	O	T	L	L	Á	E	K	E	O	N
S	Ü	T	A	T	Ö	M	O	U	J	S	D
K	H	T	H	V	S	F	B	S	T	I	Ö
A	H	Ü	S	É	G	E	S	C	J	Q	X

- b) Hasonlítsd össze leírásodat a padtársadéval! Hogyan módosítanátok, illetve mivel egészítenétek ki egymás jellemzését?
- c) Írjátok le további 3-3 tulajdonságot jelölő melléknévvel, hogy mit kedveltek a másikban!

Azt kedvelem _____ ban/-ben, hogy _____

7. Mutass be padtársadnak egy szabadon választott tárgyat olyan stílusban, ahogyan egy televíziós reklámműsorban próbálják vásárlásra bírni a tévénézőket! Szerepeljen mindegyik mondatban több (de legalább egy) melléknév!

Pl. Ez a kifogástalan minőségű ceruza a legnagyobb szerűbb vonalak rajzolását teszi lehetővé! Csak most, csak itt, verhetetlen áron! Itt a kihagyhatatlan alkalom! Ha most vásárol, ajándékba adjuk hozzá ezt a bámulatos hegyezőt is!

a) Mi jellemzi az ilyen műsorok szóhasználatát és hangvételét?

b) Mi a véleményed a hasonló reklámokról?

8. a) Képezz mellékneveket az alábbi képzőkkel!

b) Igéből vagy névszóból képezted a melléknevet? Írd az oszlopok fölé a megfelelő szót!

_____	_____
_____ős	_____es
_____ékony	_____i
_____ékeny	_____ú
_____atlan	_____nyi
_____etlen	_____béli

9. Jelentéskereső

Milyen kapcsolat tárható fel a szó konkrét jelentése és az elvont, új jelentés között?

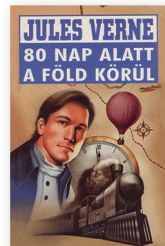

faragatlan (ember) _____

tenyeres-talpas (ember) _____

10. Gyűjts legalább négy olyan könyvcímet, amelyben számnév szerepel!

Pl. Nyolcvan nap alatt a Föld körül

11. Karikázd be a számneveket! Határozd meg azt is, melyik típusba tartoznak! Nevezd el a halmazokat, majd húzd a megfelelő helyre a megfelelő szavakat!

sokadik

millió

semennyi

számos

valamennyi

négy-öt

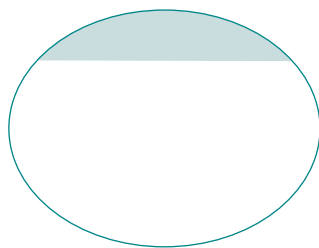
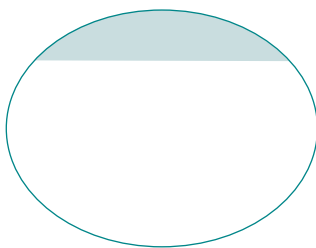
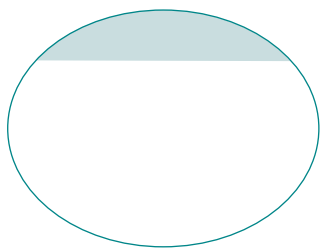
egyized

háromezer-huszonhat

néhány

elég

ötszörös

12. Milyen típusú számnévvel helyettesíthető, amikor így mondjuk:

százszor megmondtam _____; milliányi ember tolongott _____;
tengernyi baj zúdult rá _____; egy csomó ág hevert a fa alatt _____;
számtalan kérdésem lenne _____

13. Gyakorlás – helyesírás

Írd le az alábbi számokat betűvel!

42

1492

2510

1000000

14. a) Írj egy összefüggő, kerek történetet a 13. feladatban szereplő számok mindegyikének felhasználásával!

b) Karikázd be a toldalékokat, amelyeket használtál!

2. Alapszófajok – A határozószók és a névmások

A HATÁROZÓSZÓ

1. Keres határozószókat a szövegben, és írd be őket a táblázat megfelelő rovatába!

Tegnap délután hanyatt feküdt a heverőn, és tüstént elaludt. Azonnal álmodni kezdett. Körülbelül egy óra múlva oldalt fordult, és menten felpattant. Merre járt álmában – sehonnan sem tudhatja meg.

IDŐRE UTALÓ HATÁROZÓSZÓK	HELYRE UTALÓ HATÁROZÓSZÓK	EGYÉB KÖRÜLMÉNYRE UTALÓ HATÁROZÓSZÓK

2. Az alábbi mondatok némelyikébe hiba csúszott.

a) Keresd meg, és javítsd ki a tévedéseket!

– Mi lett a meccs eredménye?

– Nagy nehezen végül kihozták egyelőre. _____

Egyelőre még nem tudom, hová utazunk majd a jövő héten.

Egyelőre még a csapatok egyelőre állnak. _____

Jó lenne, ha nem sumákolnál, és egyelőre vágna fel a süteményt!

b) Fogalmazd meg az *egyelőre* és az *egyenlőre* közötti jelentéskülönbséget!

3. Egyes határozószók igekötők is lehetnek. A példa segítségével használd először önálló szóként, másodszor igekötőként a megadott szavakat! Figyelj a helyesírásra! Pl. *mellé* – *mellé állt* (nem mögé), de *melléállt* (segített neki). Használjatok megfelelő igéket a megoldásokhoz! Akár több jó megoldás is lehetséges!

félre: _____

fenn: _____

hátra: _____

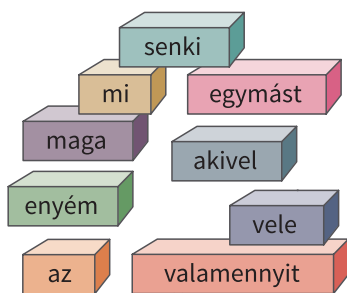
haza: _____

alá: _____

ide: _____

A NÉVMÁSOK

4. a) Tégy rendet a névmások között, és rakd mindegyiket a helyére a polcon!

személyes	birtokos	visszaható
_____	_____	_____
kölcsönös	mutató	kérdő
_____	_____	_____
általános	határozatlan	vonatkozó
_____	_____	_____

b) Hány megoldás lehetséges?

c) Rakj még további 1-1 névmást a polcokra!

5. a) Fejtsd meg a kódot! Melyik költemény első két sora bújik meg a kérdő névmások mögött? (Segítségül beírtuk a táblázatba az igéket.)

NÉVMÁSOK	–	A MITŐL?	A MILYEN?	MI?	MIJE?
szófajok	ige				
1. verssor→	Ég				

NÉVMÁSOK	MILYEN?	MIK?	–	MIN?
szófajok			ige	
2. verssor→			legelésznek	

b) Milyen szófajú szavakat helyettesítenek a kérdő névmások az átiratban? Megoldásaidat írd a névmások alá!

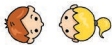
6. a) Egészítsétek ki az alábbi regény szövegét névmásokkal! Ha szükséges, használjatok ragozott alakokat! Nehezebb esetekben kérjétek segítséget más pároktól vagy tanárotoctól!

A repülésnek is megvan a _____ művészete, vagyis inkább fortély. _____ rejlik, hogy megtanuld _____ a földre vetni [...] Válassz ki egy derűs napot – javasolja, és próbálgasd.

Az első rész könnyű. Mindössze _____ kell hozzá, hogy képes légy teljes súlyoddal a földre vetődni, _____ az elhatározással, hogy nem baj, ha fájni fog. Ugyanis ha nem sikerül elhibázni a földet, _____ fog. A legtöbb embernek nem sikerül, és ha tényleg lelkiismeretesen próbálkoznak, egyre valószínűbbé válik, hogy úgysem sikerül. Tehát inkább a második rész, az elhibázás nehéz. Az egyik probléma _____, hogy teljesen véletlenül kell elhibáznod. Semmi értelme szándékosan próbálgatni, mert úgysem sikerül. _____ a lényeg, hogy félúton _____ hirtelen elvonja a figyelmed, és ne is gondold tovább a zuhanásra vagy a földre, vagy _____, _____ fájdalmas lesz, ha mégsem hibázod el.

(Douglas Adams: *Galaxis útikalauz stopposoknak* – részlet)

b) Ha elkészültetek, határozzátok meg az egyes névmások típusát is szóban!

7. Gyűjtsetek minél több olyan közmondást három perc alatt, amelyben vonatkozó névmás szerepel! Pl. *Aki másnak vermet ás, maga esik bele.*

TÁRSASJÁTÉK

Írjátok közösen egy történetet, melynek bevezető mondata a következő:

Magánkívül volt a dühtől, amikor meglátta a kiforgatott fiókokat.

Mindenki az aktuális utolsó mondathoz kapcsolja saját mondatát! Minden mondat határozószóval kezdődjön!

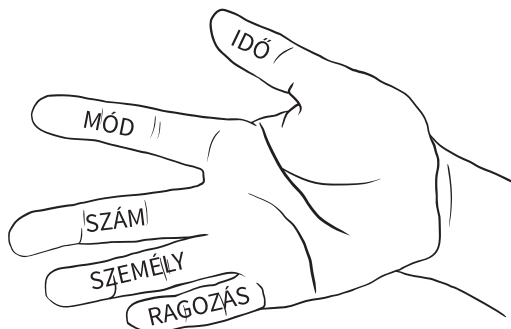
3. Alapszófajok – Az ige és az igenevek

AZ IGE

1. Találd ki, melyik szóra gondoltam!
Egyes szám első személyű, jelen idejű, kijelentő módú ige, határozott ragozású, egyes szám második személyű tárgyra utal.

Megfejtés: _____

2. Beszéljétek meg közösen, milyen tulajdonságai vannak az igének a magyar nyelvben!

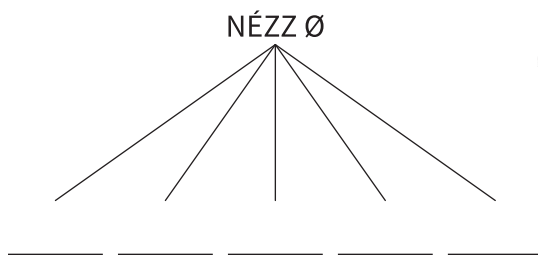

3. Játék: Kéztorna

Szabály: A hüvelykujj – az idő, a mutatóujj – a mód, a középső + gyűrűs + kicsi összetapasztva – a szám + a személy + a ragozás. (Azért összetapasztva, mert ezt a három információt egyetlen morféma, a személyrag tartalmazza.)

A játék menete: Írjatok a táblára különféle igealakokat, és sorban kézjelezzétek a rajtuk található toldalékoknak megfelelően (a 2. feladat ábrája alapján)! Ellenőrzésképpen valaki mindig mutassa meg a helyes kéztartást, és azonosítsátok a toldalékokat! (Ne felejtsetek, a zero szóelemet nem kell mutatnotok!)

4. „Úgy van ott, hogy nincs.” Melyik időben és módban, melyik számban és személyben, melyik ragozás esetében nem kap végződést az ige a ragozás során, azaz mikor nincs látható jelölése? Egészítsétek ki az ábrát a mód, az idő, a szám, a személy és a ragozás megadásával!

5. Páros munkában gyakoroljátok a felszólító módú igeragozást a táblázat kitöltésével!
a) Írjátok a táblázatba a *lát*, *végez*, *pedz* igék felszólító módú, jelen idejű, határozott ragozású alakjait!

SZÁM	SZEMÉLY	LÁT	VÉGEZ	PEDZ
egyes	1.			
	2.			
	3.			
többes	1.			
	2.			
	3.			

- b) Ellenőrzés után felváltva kérdezzétek ki egymástól a helyes megoldásokat!
- c) Beszéljétek meg az osztállyal közösen, hogyan használjuk az egyes szám 2. személyű alakot, hosszabb vagy inkább rövidebb változatban!
- d) Vizsgáljátok meg, tudunk-e múlt időben felszólítani!

6. a) Dolgozzatok csoportban! Gyűjtsétek össze, milyen más tanult szófajok képesek még számra és személyre utalni!
- b) Minden szófaj jellemzésére írjatok példamondatot a beírt szavakkal külön-külön!

SZÓFAJ	PÉLDA	MONDATBA FOGLALT PÉLDÁK
	fiú – fiúk	
	jó – jók	
	mulandó – mulandók	
	az osztály gyűjtötte (papír)	
	mellettem, melletted, mellette ... mellettük	

- c) A példamondatokban karikázzátok be azokat a személyragokat és névszójeleket, amelyek a személyre és (vagy) a számra utalnak! Milyen szabályszerűség van közöttük? Ellenőriztétek a megoldásokat a többi csoporttal közösen!

7. Keres két olyan igekötőt, amelyekkel határozott ragozásban használjuk a *húz* igét! Írj velük egy-egy példamondatot a vonalra egyes szám harmadik személyben!

	→	→	_____
	→	→	_____

húz

8. a) Párosítsd az igéket képzőik jelentésével!

zöldül	valamit rendszeresen tesz
írogat	valamivel ellát
olvastat	valamilyennek tart
sokall	valaki mással végeztet
foltoz	valamilyenné válik

- b) Milyen szófajú szavakból indult ki az igeképzés?

- c) Alkoss te is legalább négy-öt igét igeképzők segítségével! Egy képzőt csak egyszer használj fel!

_____	_____
_____	_____
_____	_____

9. Gyakorlás – helyesírás

Mi a különbség a következő igealakok között? Foglald mondatba a szavakat külön-külön, ügyelve az írásjelekre!

kezd – kezd

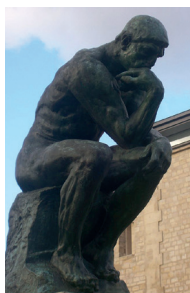
áld – áll

fojt – folyt

sarkal – sarkall

AZ IGENEVEK

10. a) Adjatok egyszavas kifejező címet az alábbi képeknek! A felső sorban főneveket használjatok, az alsóban főnévi, melléknévi vagy határozói igeneveket! 🐠 🐡

- b) Milyen mozzanatokat sikerült megragadni az igenévi címadással?

11. Milyen szerepük van az igeneveknek?

- a) Húzd alá az egyes igeneveket, és írd melléjük a fajtájukat!

PÉLDÁK KIEMELÉSE ALÁHÚZÁSSAL	MEGNEVEZÉS	AZ IGÉHEZ KÉPEST ELŐBB, KÉSŐBB VAGY VELE EGYSZERRE TÖRTÉNIK?
ázva-fázva (fut)		
fáradt testtartásban (áll)		
nem a leendő hős (jön)		
az olvasó gyerek (ül)		
elindulni (akar)		
megmondanom (kell)		

b) Alkoss ezekkel a szókapcsolatokkal mondatokat!

12. a) Jellemezzétek az igeneveket az ábra kiegészítésével! Írjatok példákat mondatbeli szerepükre és alaki viselkedésükre!

b) Karikázzátok be a vázlatban, hogy melyik toldalék utal az egyes igenevekben az időre és a cselekvő számára!

13. Írd be a hiányzó szóalakokat!

a) Címkézd meg a táblázatot! Milyen szófajt láttál el személyragokkal?

SZÓFAJ			
ALAPSZÓ	lobogni		
E/1.			
E/2.	lobognod		
E/3.			
T/1.			hagynunk
T/2.			
T/3.		írniuk	

b) Beszéljétek meg, miért nem igék az előbbi szavak!

14. Milyen szófajú a következő mondatokban a *feladott* szó?

1. Tegnap kaptam meg a nagyapám levelét, amelyet még a múlt héten *feladott*.
2. Tegnap kaptam meg a nagyapám múlt héten *feladott* levelét.

a) Keresd meg előbb a megfelelő kérdést a megoldáshoz, kérdezz!

	KÉRDÉS	SZÓFAJ
(a nagyapám) múlt héten <i>feladott</i>		
(megkaptam) a nagyapám múlt héten <i>feladott</i> levelét		

b) Írd be a *kaptam* ige idejét az egyes mondatok mellé!

Tegnap <u>kaptam</u> meg a nagyapám múlt héten <i>feladott</i> levelét.	
Ma <u>kapom</u> meg a nagyapám múlt héten <i>feladott</i> levelét.	
Holnap <u>fogom megkapni</u> a nagyapám múlt héten <i>feladott</i> levelét.	

15. a) Dolgozzatok a padtársaddal közösen! Adjatok egymásnak egy-egy témát, majd írjatok a témában költeményt a képletnek megfelelően!

1. sor: 2 főnévi igenév _____
2. sor: 3 határozói igenév _____
3. sor: 1 befejezett melléknévi igenév, 1 főnév _____
4. sor: 2 beálló (jövő idejű) melléknévi igenév _____
5. sor: 1 folyamatos melléknévi igenév, 1 főnév _____

b) Olvassátok fel egymásnak alkotásaitokat!

SZÓKINCSGYARAPÍTÓ

Figyeld meg, mi mindent tud az igekötő: *lejön, le-lejár, leír, levizsgázik, lefogy, lenéz, lebecsül!* Folytasd a sort a füzetedben, vagy alkoss minél hosszabb példasort más példával!

4. A viszonzszók és a mondatszók

A VISZONYSZÓK

1. a) Írd be a megfelelő mondatba az egyes igék megfelelő
 1. jövő idejű és
 2. múlt idejű, feltételes módú alakját!

koncertezik

elkísér

meghallgat

szundikál

A cicák	gyakran		a fotelban.
A zenekar	pénteken		az iskolában.
A rajongók	megint		házáig.
A pszichológus	türelmesen		a szülőket is.

b) Milyen segédigéket használtál? Karikázd be!

c) Lenne-e más megoldásod a jövő idő kifejezésére? _____

2. a) Alkossatok minél több változatot a *rak* igéből igekötők felhasználásával! A legérdekesebbel írtatok mondatot!

b) Mit jelent?

Kirakja valakinek a szűrét: _____

Ezt nem rakja ki az ablakba: _____

Megrakja a szekeret: _____

3. Mit csinál az, aki valamit *elvállal*, és mit tesz az, aki valamit *bevállal*? Világítsd meg egy-egy példával a két ige jelentése közti különbséget!

4. Pótold a hiányzó névutókat a következő mondatokban!

- a) A metrómegálló _____ találkozott a két jó barát.
- b) A könyv _____ van levél.
- c) Még vacsora _____ készítsd el a házi feladatodat!
- d) Segítség _____ oldottam meg a feladatot.
- e) Már reggel _____ fáj a fejem.

5. Egy általad kitalált karakterről írd egy olyan négymondatos történetet, amelyben szerepelnek az alábbi segédigés szerkezetek!

futni fogok

beneveztem volna

légy olyan kedves

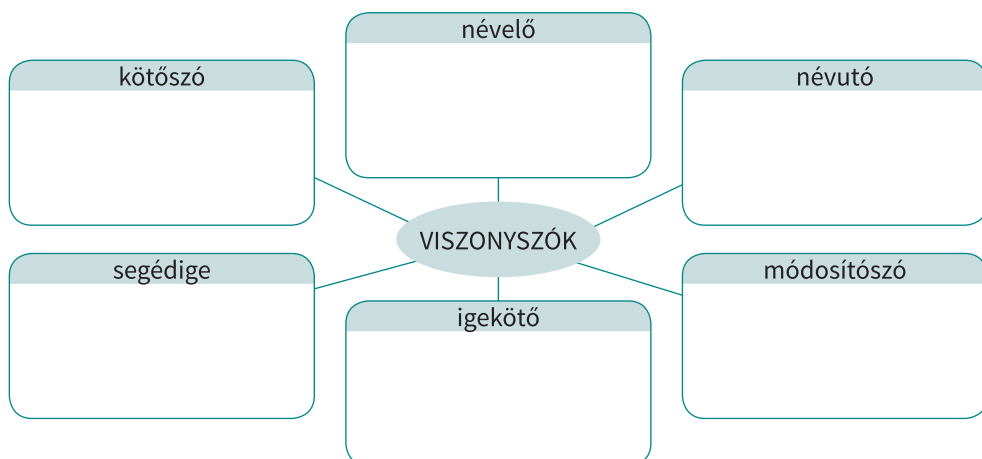
6. a) Határozd meg az aláhúzott viszonzyszók fajtáját, írd a szót az ábrába!

A hideg tehát Bogáncsig nem jutott el, de ha eljutott volna, sem lett volna baj, mert az öreg kutya tévedhetetlen szakértelemmel választotta ki gyermekágyát az akol legtávolabbi sarkában, a jászol alatt, szalma között, amely alól csak orra és szeme látszott ki.

(Fekete István: *Bogáncs* – részlet)

b) Írd az ábrába még egy-egy példát a szövegből a viszonzyszók fajtáira!

A MONDATSZÓK

- 7.** Hogyan köszönnél a képeken látható személyeknek? Egy képhez több köszö-nésformát is fogalmazz meg!

[illegible]

8. a) Külön-külön egészítsétek ki a következő mondatokat a szófelhőben lévő mondatzókkal, és írjatok le két-három változatot!

1. Hideg van. _____

2. Kész az ebéd.

3. Megérkezett.

- b) Ellenőrizték a megoldás helyességét, és hasonlítsátok össze a mondataitokat!
- c) Vizsgáljátok meg közösen, hogyan változott az eredeti megnyilatkozás értelme, hangulata!

TÁRSASJÁTÉK

Dolgozzatok ki közösen egy rövid jelenetet, melyben csak és kizárólag mondat-
szókkal, illetve élénk gesztusnyelvvel kommunikáltok!

Pl. két régi barát véletlen találkozása az utcán, majd közös kávézás
Mutassatok be néhány kész jelenetet az osztály előtt is!

5. Összefoglalás – Mit tanultál a szófajokról?

1. a) Állapítsd meg a kiemelt szavak szófaját, és írd be a megfelelő számot a mögöt-
tük lévő négyzetbe!

főnév: 1; névutós főnév: 1n; határozószó: 2; melléknév: 3; névmás: 4;
módosítószó: 5.

Anna belecsobbant a tóba .

A tó szélén gyerekek játszottak. A gyerekekkel gyakran a szüleik
 jöttek ki.

A szülők érdeklődtek egymás gondoljai iránt . A nap egyre
jobban sütött. A felnőttek vigyáztak a kicsikre , árnyékba terelték
őket .

- b) Beszéljétek meg, hogyan kapcsolódnak ezek a szavak az igékhez!

2. a) Gyűjtsétek ki a halmazok alatt található mondatokból külön a főneveket,
valamint a mondatban főnévnek minősülő szavakat! Írjátok be az egyéb
szófajok halmazába a többi szót! (A többször előforduló szavakat csak egyszer
szerepeltessétek!)

A kék uralta az ebédltőt a terítőkön, a falon és a tányérok.

A nagyobbak csendes jajt hallattak, amikor meglátták a spenótot.

Csak a délutánt várják, hogy otthon jóllakhassanak.

Pali és társai nem törődnek a zajjal és a meleggel, nyugodtan kanalaznak.

- b) Írjatok olyan mondatokat a metszet csoport szavaival, amelyekben már nem
főnévként viselkednek! Ellenőriztétek a helyesírást!

3. a) Karikázd be az igéket a mondatokban, majd írd a megfelelő csoportba őket!

Ezt a nagymama főzte.

Elkészítette az ebédet.

Belépett az ajtón.

Megérkezett.

Hiába járta be a várost.

Hallgatnak rá.

Miért kell elolvasnom?

Csend lett.

ÁLTALÁNOS
RAGOZÁSÚ

HATÁROZOTT
RAGOZÁSÚ

Mi történt?

Olvasd el te is
ezt a könyvet!

Alszik.

Futja a köreit.

- b) Mi jellemzi az általános igeragozású alakokat a mondatban?

- c) Milyen alakú szavak kapcsolódnak mindig a határozott igeragozású igékhez?

4. Jellemezd szófaji tulajdonságaikkal az alábbi szöveg megadott szavait!

Hétfőn, mikor a hőség rekkenő,
eszembe ötlík egy Bökkenő:
hogy kicsoda a micsoda,
s hogy mikor és hová az akkor és oda.
(A. A. Milne: *Micimackó* – részlet)

hétfőn	
mikor	
a hőség	
rekkenő	
egy	
hogy	
kicsoda, micsoda	
hová	
az akkor	itt: főnév
(az) oda	itt: főnév
és, s	

5. a) Húzd alá a számneveket a mondatokban!

A kevesebb több. Három felé jár az idő. A negyedik a legnehezebb. Öt és fél nap!
1914-ben, éppen a tavasz első napján 21 éves volt. Sok munkája van, de a 100%-ot
nyújtja. Hat méterrel nyert. Fél méterre állt meg tőle. Negyed nyolc van. Ápr. 6.,
hétfő.

b) Készíts a füzetedbe rendszerező ábrát a számnevek fajtáinak ábrázolására,
és írd be az a) feladatrészen fellelt számneveket a megfelelő helyre!

6. Töltsd ki a táblázat hiányzó mezőit!

	FŐNÉVI IGENÉV	FOLYAMATOS MELLÉKNÉVI IGENÉV			
					kiadván
tesz					
				írandó	
			követett		

7. a) Alkoss mondatokat a vonatkozó névmások felhasználásával úgy, hogy össz-
szefüggő szöveget kapj!

_____, aki _____
_____, ami _____
_____, akit _____
_____, ahol _____
_____, amikor _____

b) Milyen névmás? Mit jelent a mondat?

a mondat jelentése

a névmás fajtája

Valamennyit megette. _____

Valamennyit evett. _____

II. A SZÓSZERKEZETEK

6. A szókapcsolatok

1. Keressétek meg az alábbi mondatokban a szókapcsolatokat! Írjátok le minden mondatból legalább két példát szókapcsolatra a mondat alatti vonalra!

Két diák beszélget
a folyosón.

Pétert és Ildit meg fogom
hívni a buliba.

Nem ettem semmit
reggel óta.

2. Keresd meg az 1. feladat példamondataiban a viszonzókat, írd be őket a táblázatba, majd nevezd meg a szófajukat! (A többször előforduló viszonzót csak egyszer tüntesd fel!)

PÉLDA	SZÓFAJ

3. a) A táblázat első oszlopában egy-egy kérdő névmást és egy-egy szó szerkezetet találsz. Írj a táblázat második oszlopába, a megadott alaptagokhoz két-két bővítményt!

Mit? (valamit) pl. fát vág	1. _____ 2. _____	> vág
Milyen? (valamilyen) pl. sikeres színésznő	1. _____ 2. _____	> színésznő
Ki? (valaki) pl. Piri ír	1. _____ 2. _____	> ír

- b) Figyeld meg, hogy a megoldásaid alakja és jelentése miben hasonlít a példákban szereplő szavakhoz!

4. Indokold meg, miért nem számítanak szószerkezetnek az alábbi példák!

lehettem volna

a klub előtt

nem olvasta el

születése óta

az asztal alatt

fog majd

5. a) Milyen két szófajhoz tartoznak a szavak a szófelhőben?

1. _____
2. _____

- b) Válassz egyet-egyet a két szófajból, és írd velük mondatot!

6. a) Karikázzátok be a következő mondatok szószerkezeteit!

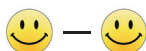

A bácsinak szegény, de boldog gyerekkora volt.
Szabadon játszott és barangolt a falu határában.
Kergette a libákat vagy a malacokat.

- b) Írjátok le őket a megfelelő helyre a kapcsolat fajtája szerint!

- logikai viszony (kötőszó fejezi ki), egyenrangú szavak

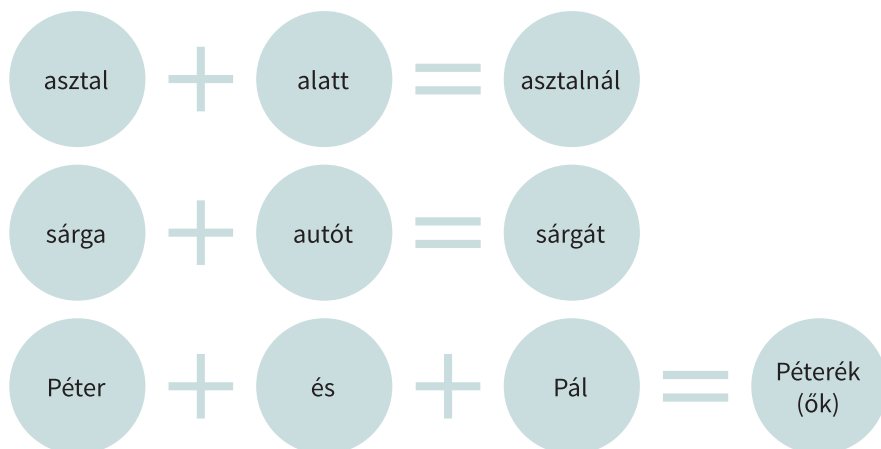
- egyik szó a másikhoz irányít (kérdések alapján tudtok eljutni hozzá)

7. Csapatverseny (2 félidőben)

Első félidő: Alakítsatok két csapatot! Az egyik csapat mondjon egy két szóból álló szókapcsolatot, a másik egy toldalékos szóval fejezze ki ugyanazt! Pl.

A csapatok létszámától függően egyeztetek meg a feladványok számában! A verseny időmérős, ha nem érkezik megoldás időben, a csapat nem kap pontot. Utána szerepcsere.

Második félidő: Az egyik csapat végtelen mondatát egyszerűsítsék egy-két szavas mondattá a másik csapat tagjai. Pl.

A havas téli éjszakában ősrégi, megbízható barátom leghűségesebb társával benyitott a nyikorgó ajtón a környék egyetlen házába.

Benyitottak.

Lehet játszani szóban és jegyzetelve is, de fontos, hogy a szabálytartás érdekében előre jelöljétek ki a „szóvivőt” és a bírót! Szerepcsere.

FONTOS! A verseny értékelése után beszéljétek meg, mit veszítettetek és mit nyertetek az átalakítások során!

7. Az alárendelő szószerkezetek

1. a) Válaszd ki a szókapcsolatok közül az alárendelő szószerkezeteket! Kari-
kázd be őket!

paradicsomot és paprikát

a ház mögött

epret eszik

az út mellett fut

paradicsomot és paprikát vett

Emil epret eszik

a ház mögött, a kerítés mellett

- b) Keresd meg alaptagot és a bővítményt az egyes alárendelő szószerkezetekben, majd töltsd ki a hiányos ábrákat!

2. Meséljete a képről alárendelő szószerkezetek segítségével!

- a) Határozzátok meg azt az igét, amely az alárendelő szószerkezetek alaptagja lehet!

- b) Írjátok a kérdések segítségével szószerkezeteket a képhez!

Ki? _____

Mikor? _____

Kivel? _____

Hol? _____

3. a) Folytasd a bővítést a példa alapján!

- ment
- a városba ment
- tegnap a városba ment
- tegnap a barátjával a városba ment

• _____

• _____

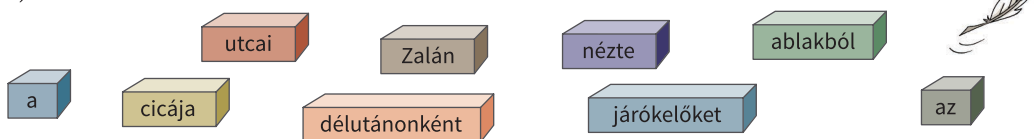
• _____

- b) Fogalmazd meg, hogy mire szolgálnak a bővítmények a mondatban!

A bővítmények _____

6. a) Alkoss mondatot a szókockákból!

b) Ábrázold a mondatot a tankönyvben bemutatott módon!

A large, empty rectangular box with a thin blue border, intended for a student to draw a sentence diagram.

7. Mutasd be hangosan felolvasva, hogyan változik a mondat lépésről lépésre! (Egy lépésben több dolog is változhat! Figyelj a mondatok hangsúlyozási lehetőségeire!) Írd le, hogy mi változott!

- Sári könyvet olvasott.
- Sári jó könyvet olvasott.

- Sári a jó könyvet nem olvasta.

- Sári azt a jó könyvet nem olvasta.

- Sári nem olvasta azt a jó könyvet!

8. Minden szülő büszke a gyermekére.

a) Egészítsd ki az alábbi mondatokat a *gyermek* szó toldalékos alakjaival!

Sokat vár a _____. Törődik a _____. Mindent megtesz a _____. Sokat áldoz a _____. Aggódik a _____.

b) Milyen eszközökkel (előjáró, mondatbeli sorrend, toldalék) fejezhető ki a hasonló nyelvtani viszonyok az általad tanult idegen nyelvben?

9. Egészítsd ki egy raggal vagy egy névutóval a mondatot!

Pl. Bence érdeklődik a matematika iránt.

Tomi izgul a dolgozat_____.

Anna fél a dolgozat_____.

Bálint irigy az (öcs)_____.

Ádám nem jön ki jól a szülei_____.

Én jól megvagyok a testvér_____.

Ne hallgass a rossz tanács_____!

Miért félnél a verseny_____?

Nem érzel semmit a padtársad_____?

8. A mellérendelő szószerkezetek

1. a) Válaszd ki a szókapcsolatok közül a mellérendelő szószerkezeteket! Karikázd be őket!

tehetséges, ezért híres

tavasz után

holnap vagy holnapután

tegnap óta

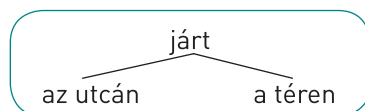
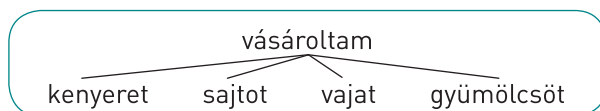
az udvaron beszélget

a szekrény mellett, a kép alatt

- b) Állapítsd meg, hogy milyen kapcsolat van a mellérendelő szószerkezetek tagjai között! Ábrázold a szószerkezeteket a tanult módon!

2. Figyeld meg, és írd le, miért vannak egyenrangú helyzetben példáinkban az igékhez kapcsolódó bővítmények!

Azért vannak egyenrangú, vagyis mellérendelő helyzetben, mert _____

3. a) Keresd meg az alábbi példában az alárendelő és a mellérendelő szószerkezetet! Ábrázold az alaptagot és a bővítményeket!

csapadékos, meleg nyár

_____ alaptag

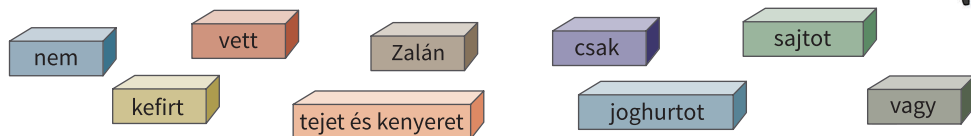
_____ bővítmény

- b) Melyik kötőszó kerülhet a mellérendelő szószerkezet két tagja közé? Írd le a kötőszóval a mellérendelő szószerkezetet!

- c) Ábrázold a tanult jelekkel a mellérendelő szószerkezet tagjainak viszonyát az ábrán!

- d) Beszéljétek meg, ki milyen kötőszót tett a szószerkezet tagjai közé!

4. a) Alkoss mondatot a szókökből!

- b) Írd ki a mellérendelő szó szerkezeteket a mondatból, és ábrázold őket!

- c) Egyesítsd az ábrákat, és rajzold le füzetedbe a teljes mondatot!

5. Gyakorlás – helyesírás. Pótold a hiányzó írásjelet ott, ahol szükséges!

kicsi de erős eszik vagy isszák heves is meg szétszórt is
tanulékony mégis lassú gazdagok és szépek kialvatlan tehát fáradt

6. a) Keresd meg és karikázd be a példamondatban azt a három szót, amelyek mellérendelő viszonyban vannak egymással!

A mondat: egy gondolat kifejezése, tagolása, lélegztvétele.

- b) A teljes, eredeti mondat régies helyesírással így szól:

A mondat: egy gondolat összefüggő, kerekded kifejezése, formai tagolása, természetes lélegztvétele. *(Kosztolányi)*

Találsz-e benne további mellérendelő viszonyban álló szavakat? Írd a keretbe őket, és ábrázold, hogy melyik szóhoz kapcsolódnak egyenrangúan!

A large, empty rectangular box with a thin blue border, intended for the student to draw or write.

TÁRSASJÁTÉK

Írjatok fel egy-egy cédulára egy-egy tetszőleges melléknevet, majd tegyétek szavaitokat egy dobozba! Páronként húzzatok ki egy-egy szót, majd alkossatok velük mellérendelő szó szerkezetet! Mutassátok be az osztály előtt az így kapott szerkezetet, de úgy, hogy csak a két kihúzott szót áruljátok el, a köztük lévő logikai viszonyt mutogatással érzékeltetitek!

9. A szó szerkezet csoportok – Kiegészítő anyag

1. a) Válaszd ki és kösd a megfelelő helyre a megadott halmazból a szó szerkezeteket!

fa alól egymás mellett gyümölcs magja fától fáig

alma és körte érik a körte piros, tehát érett fázik

körtét szed és leesik szép kert fát metsz

az alma

ALÁRENDELŐ SZÓSZERKEZET

MELLÉRENDELŐ SZÓSZERKEZET

- b) Válassz ki egy alárendelő szó szerkezetet, bővítsd tovább úgy, hogy szó szerkezetlánc jöjjön létre!

Készítsd el a szó szerkezetlánc ábráját a keretbe!

- c) A kiválasztott alárendelő szó szerkezetet bővítsd tovább úgy, hogy szó szerkezetbokor jöjjön létre!

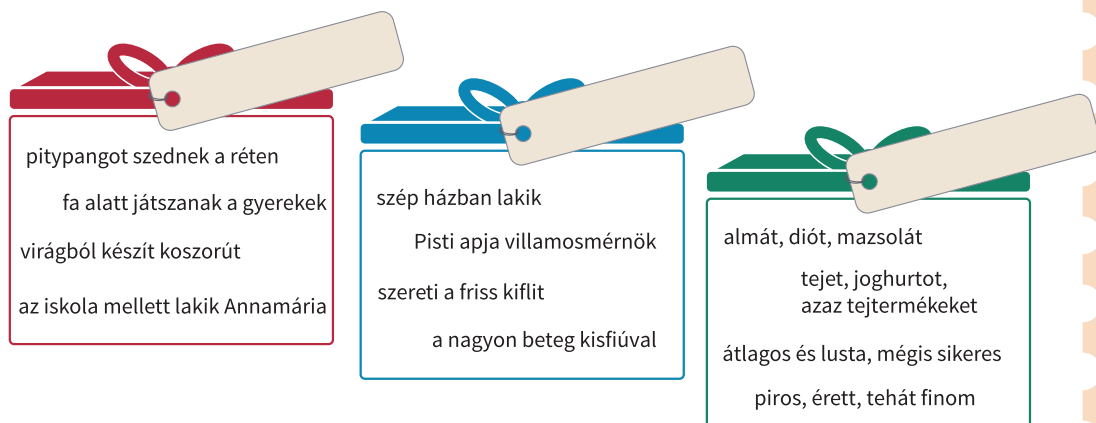
Készítsd el a szó szerkezetbokor ábráját a keretbe!

- d) Válassz ki egy mellérendelő szó szerkezetet, bővítsd tovább úgy, hogy szó szerkezet sor jöjjön létre!

Készítsd el a szó szerkezet sor ábráját a keretbe!

2. Címkezzétek meg a csomagokat!

Írjátok a dobozok tetejére, melyikben vannak szó szerkezetláncok, szó szerkezetbokrok és szó szerkezet sorok!

3. Írjátok mondatokat a 2. feladat szó szerkezet csoportjaival az alábbi utasításoknak megfelelően!

a) Válasszatok ki egy szó szerkezetláncot, és az alaptaghoz kapcsoljatok két további bővítményt!

b) Válasszatok ki egy szó szerkezetbokrot, és a bővítményekhez kapcsoljatok egy-egy további bővítményt!

c) Válasszatok ki egy szó szerkezet sorot, és keressetek hozzá egy alaptagot, majd kapcsoljatok az alaptaghoz egy további bővítményt!

4. Ábrázoljátok az egyes mondatokat a tanult módon!

a)	b)	c)

10. Gyakorolj!

1. a) Húzd át azokat a szókapcsolatokat, amelyek nem szószerkezetek!
 megy be, ház mögött, béka ugrik, nem kérem, föld alá, hamis kutya
- b) Indokold meg választásodat!

2. a) Alkoss alárendelő és mellérendelő szószerkezetet a megadott elemekből!

azaz régen	alma	_____
a piros	a fa alatt	_____
hever	napok óta	_____
a gazban	észrevétlenül	_____

- b) Ábrázolj egy alárendelő és egy mellérendelő szószerkezetet!

3. Írj a szövegből egy-egy példát a táblázatba a megadott szószerkezetekre!

A csokik, a cukorkafélék és a sütemények, azaz az édességek nagy mennyiségű fogyasztása teljesen szükségtelen, sőt egészségtelen is. Az édesség iránti vágyunkat leginkább jó minőségű, de alacsony cukortartalmú étcsokoládéval és gyümölccsel csillapítsuk!

tárgyas alárendelő szószerkezet (a bővítményre az alaptaggal és a <i>mit</i> kérdő névmással kérdezzünk)	
határozós alárendelő szószerkezet (a bővítményre az alaptaggal és a <i>mivel</i> kérdő névmással kérdezzünk)	
jelzős alárendelő szószerkezet (a bővítményre az alaptaggal és a <i>milyen</i> kérdő névmással kérdezzünk)	
kapcsolatos mellérendelő szószerkezet	
ellentétes mellérendelő szószerkezet	
magyarázó mellérendelő szószerkezet	

11. Összefoglalás – A szószerkezetek

1. a) Milyen szószerkezetekből áll a következő sorozat?

anyja lánya

lassan fut

szép kert

a ház mellett áll

hatvan alma

lekváros palacsinta

b) Hogyan kérdeztél az egyes szószerkezetekre?

c) Válassz ki két szószerkezetet, és ábrázold a tagok viszonyát!

ALAPTAG

BŐVÍTMÉNY

2. a) Milyen szószerkezetekből áll a következő sorozat?

erdők, mezők

érett, tehát édes

hármat vagy négyet

vajat is, sajtot is

látványos, mégis silány

akár ma, akár holnap

b) Milyen viszony van az egyes szószerkezetek tagjai között?

c) Válassz ki két szószerkezetet, és ábrázold a tagok viszonyát!

3. a) Piroska történetet mesél. Egészítsd ki a szövegét a hiányzó kötőszókkal a jelek segítségével! Ne feledd, páros kötőszók is léteznek!

A nővérem —, a húgom — szereti a csokit. Kockázatos, ↔ célszerű olykor lebeszélni őket a habzsolásról. Lassan ← élvezettel eszegessék – tanácsolom, ha csokit kapnak. Igaz, ~ lassan eszitek, ~ gyorsan, meghíztok tőle – mondogatom. Végül amelyik éppen jószívű, ← hiú, átadja nekem a magáét megőrzésre. Ha véletlenül megeném a csokiját, hasznos, → jó cselekedetet hajtanék végre, nem?

- b) Lehetséges-e helyenként más megoldásokat találni? Ellenőrizzétek közösen!
c) Miként változik a szöveg értelmezése, ha más megoldásokat választunk?

4. a) Kérdezz a következő mondat egyes szavaira!

Palit estefelé látta az apja.

_____ látott? _____
_____ látta? _____
_____ látta? _____

b) Ábrázold mindhárom szószerkezetet!

5. Dolgozzatok négyfős csoportokban! Bővítsétek a kiinduló szószerkezetet a megadott szempontok szerint! (Mindig csak az adott kérdésre válaszoljatok!)

Kiinduló mondat: Pali biciklizik.

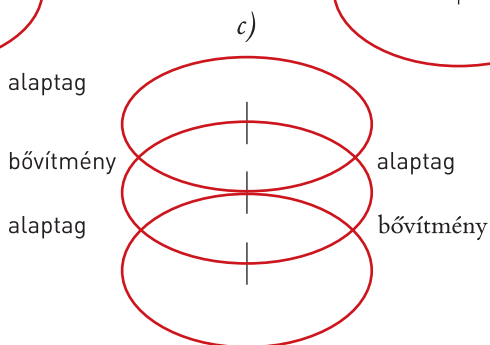
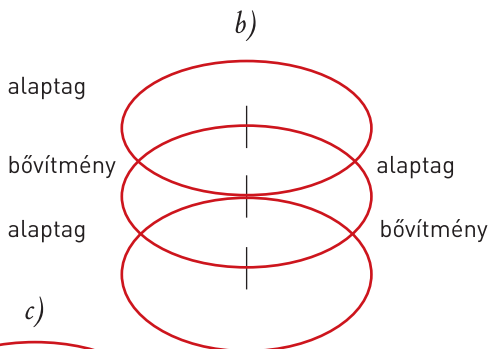
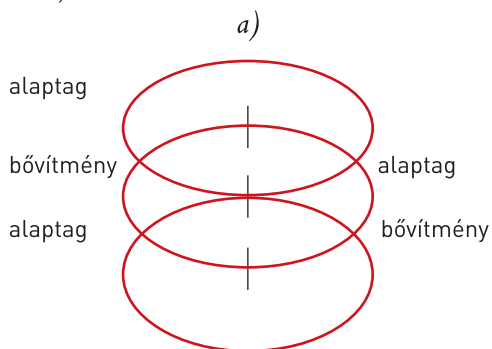
A BŐVÍTMÉNYRE VONATKOZÓ KÉRDÉS	KIFEJEZŐESZKÖZE
Hol?	névutós névszó
Mikor?	időhatározó-szó
Kivel?	ragos névszó
Hogyan?/Milyen állapotban?	határozói igenév
Miért?/Mi célból?	ragos névszó

Az így keletkezett kialakított szórendű teljes mondat:

6. Ábrázold az alábbi mondatokban található szintagmaláncokat a tanult módon!

- Nagyon finom kenyeret vettem!
- Igazán boldog gyerekekkel találkoztam.
- A nehezen készülő terveket bírálták.

SZOKINCSGYARAPÍTÓ

Párosítsd a következő állandósult szókapcsolatokat a megfelelő bővítményekkel! Neked mit dob ki a gép?

valakivel

valamiért

valakinek

hiányt szenved

szót ejt

valamiben

valamiről

segítséget nyújt

búcsút vesz

közösséget vállal

valakitől

valamiből

ÁLLANDÓSULT
SZÓKAPCSOLATOK

hálát ad

BŐVÍTMÉNYEK

12. Ellenőrizd a tudásodat!

1. Döntsd el a következő állításokról, hogy igazak vagy hamisak! Ha az állítás igaz, akkor az I, ha hamis, akkor a H betűt írd az állítás melletti négyzetbe!

- a) A szó szerkezetek csak két alapszófajú szóból állhatnak. ☐
- b) A szó szerkezeteknek két fajtája van: az alárendelő szó szerkezetek és a mellérendelő szó szerkezetek. ☐
- c) Az alárendelő szó szerkezet tagjai nem egyenrangúak. ☐
- d) A mellérendelő szó szerkezet tagjai egyenrangúak. ☐
- e) Az alárendelő szó szerkezeteknek az alaptaghoz tartozó bővítmény alapján négy csoportja van: alanyos, tárgyas, határozós és jelzős. ☐
- f) A kapcsolatos mellérendelő szó szerkezet jellemző kötőszava a *de, mégis*. ☐

2. „Nem volt helyesírásból hibám, mégis négyest kaptam. Csak vesszőhibák” – mondja otthon Zalán. Pótold a dolgozatából elhagyott írásjeleket!

Ha elutazom messze idegen országokba idegen népek közé az arcok mások az állatok is mások a füvek is mások az ég is más minden más már azt kell hinnem kietlen megborzasztó elhagyatottságomban és magányomban hogy nem is ezen a világon vagyok többé mikor egyszerre valamely emberlakta telep szélén elémbre bukkan egy kereszt és azon egy sebektől vérző pléhember az én ismerősöm.

(Mikszáth Kálmán: *Szent Péter esernyője* – Az esernyő és Szent Péter – részlet)

3. Ábrázold a füzetedben a következő szó szerkezeteket!

- a) ugatós kutya b) idős, mégis fiatalos c) kenyeret süt
- d) a testvérével játszik e) erős, mert izmos f) teát vagy kávét

4. a) Húzd alá azokat a szó szerkezeteket, amelyek nem szó szerkezetcsoportok!

jó vizet adj

hol nem volt

a fa alatt heverő

helyén való dolog

nagyon szép és jó

nagyon szép háza

- b) Indokold meg választásodat!

III. MONDATOK, MONDATRÉSZEK: AZ ÁLLÍTMÁNY, AZ ALANY ÉS A TÁRGY

13. A mondat

1. a) Vizsgáljátok meg, hogy lehet-e mondatot alkotni csak az alábbi négy tőszó   felhasználásával!

Luca

Ildi

ad

csoki

- b) Alkossatok mondatot a fenti szavak felhasználásával a következő kérdésekre válaszolva!

Ki ad? _____

Kinek ad? _____

Mit ad? _____

Mondat: _____

- c) Foglaltok össze saját szavaitokkal, mi kellett ahhoz, hogy mondat jöjjön létre a szavakból!

2. Írj olyan beszédhelyzetet, amelyben mondattá válik a *Luca* tulajdonnév!

3. a) Helyettesítsd a *király* szót a megfelelő kérdésekkel a mondatokban! Írd a szóra vonatkozó kérdéseket a mondatok mellé!

A király ül. _____

Király ez a cipő! _____

A királlyal nehéz beszélni. _____

Ilyen király holmikat viselsz! _____

Királyt választanak. _____

Királynak lenni se könnyű. _____

A király felügyelete alatt zajlott a munka. _____

A király után megy mindenki. _____

b) Hányféleképpen tudtatok a szóra kérdezni? Beszéljétek meg megoldásaitokat!

4. Írd ki a 3. feladatban szereplő mondatokból a viszonyszós szókapcsolatokat!

5. a) Írd a példamondatok egyes szavai alá szófajukat!

b) Keresd meg a példamondatokban a viszonyszós szókapcsolatokat, és karikázd is be őket!

1. példamondat: Annamária nem ment Palival sétálni.

szófajok: _____

2. példamondat: Inkább labdázott Zalánnal a kert végében.

szófajok: _____

c) Csoportosítsd a táblázatban megadott szempontok szerint a mondatrészeket!

	ALAPSZÓFAJÚ SZÓ	VISZONYSZÓS SZÓKAPCSOLAT
1. példamondat		
2. példamondat		

6. Alkoss szövegkörnyezetet 1-2 mondattal a megadott példákhoz, hogy egyértelmű legyen a jelentésük!

a) _____

A ház felől jön. _____

b) _____

Efelől ne is kérdezz! _____

c) _____

Efféle kérdést ne tegyél fel! _____

d) _____

A felé a ház felé kell menned! _____

e) _____

Akkora volt, mint egy ház! _____

7. a) Keresd meg a mondatokban a viszonyozós szókapcsolatokat, karikázd be őket!
 b) Kérdezz rá az egyes mondatrészekre, írd a kérdéseket és a válaszokat az ábrába!

a)

belerohant

Ki?
Hová?
Miért?

Bodri belerohant a vízbe a labda után.

b)

volt

Az anyának három fia volt.

8. Ábrázold önállóan az alábbi mondatokat!

A gyerekek szerettek volna szánkózni.

Eszel vagy iszol?

A mai filmek ijesztőek a felnőtteknek.

Sokat érdeklődtem régi barátaim felől.

A SZAVAKON TÚL

– *Felőlem!* (Annamária megvonta a vállát, és már ment is a dolgára.)

Játsszátok el a helyzetet, a mondat előzményével együtt!

14. Mondatfajták a beszélő szándéka szerint

1. a) Tedd ki a megfelelő írásjelet a mondatok végére!

A) Mit gondolsz

B) Tegnap színházban voltam

C) Bárcsak sikerülne a vizsgám

D) Ne mondd ezt még egyszer

E) Jaj, de jó

b) Írd a mondat mellé a mondatfajta nevét!

2. a) Írjatok olyan rövid párbeszédeket, amelyekben elhangozhatnak a következő mondatok!

A) Tetszik.

B) Tetszik!

C) Tetszik?

b) Adjátok elő a párbeszédeket! Ügyeljete a megfelelő hangsúlyozásra!

3. Mit tanácsolnál nyári táborba induló testvérednek? Írd meg öt-hat mondatban! (Tanácsaid között szerepeljenek a következő igék megfelelő alakjai: *vi-gyáz, ügyel, figyel, visz, pakol!*)

4. Állapítsd meg, és írd a vonalra, milyen típusú kérdések vannak a rövid párbeszédekben!

- A) – Nagyon tetszik ez a sál!
– Van még kékben és zöldben is.
Melyiket kéri?
– A zöldet.

- B) – Hová mentek a hétvégén?
– A Bakonyban fogunk kirándulni.
Érdekelne téged is?
– Igen, hogyan!

5. a) Olvasd el a szövegrészetet! Tedd ki a hiányzó mondatvégi írásjeleket!

– Nono___ – mondta Jácint Vince meghökkenve___ – Én nem félek, de azért nem szeretnék szemtől szembe találkozni vele___

– Egyáltalán nem kell félni, ha mint szakkörtagok érdeklődünk___ Éppen ezért nem szabad elárulni, hogy ott lakunk, hogy ismerjük az ügyet, vagy hogy éppen nyomozunk___ Világos___

– Világos – mondta Csombor___ – Nem kellene egy kicsit álcázni magunkat___

– Hogyan___ – kérdezte Karikó___ – Ragasszak bajuszt___ Megjegyzem, nem állna rosszul___

– Ne erőlködj, Karikó___ Ma nem vagy formában – legyintett Csombor___

(Csukás István: *Vakáció a Halott utcában* – részlet)

- b) Beszéljétek meg megoldásaitokat! Van-e olyan eset, ahol több megoldás is jó lehet?

- c) Mi segített a megfelelő írásjelek megtalálásában?

6. Írj a képhez kapcsolódóan egy rövid párbeszédet az alábbi recept szerint!

Hozzávalók:

3 kijelentő mondat, 2 kérdő mondat,

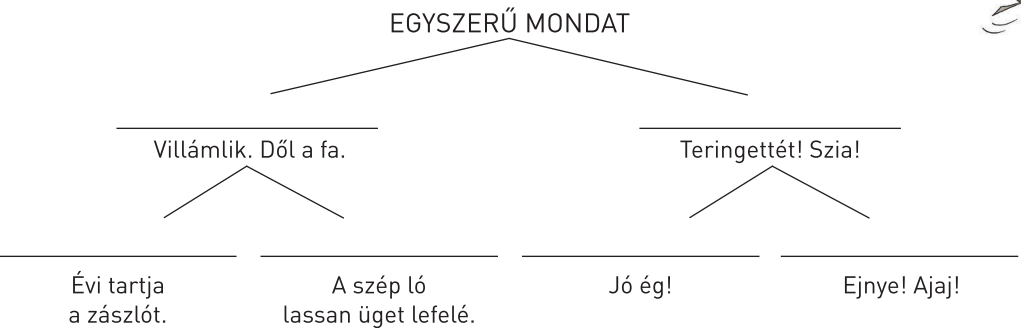
1 felkiáltó mondat, 1 felszólító mondat,

1 óhajtó mondat

15. Mondatfajták szerkezet szerint

1. a) Írd a vonalra, milyen lehet a mondat a szerkezete szerint!

b) Melyikre igaz? Írd az állítások mellé a megfelelő példamondatot!

Nincs benne állítmány, de nem is igényel kiegészítést állítmánnyal.	
Van benne állítmány.	
Egyetlen szóból áll.	
Felbontható szó szerkezetekre, de a szerkezete csúcsán nem az állítmány áll.	
Csak feltétlenül szükséges bővítményei vannak.	
Nem feltétlenül szükséges bővítményeket is tartalmaz.	
Alanytalan mondat.	

2. a) Gyűjts alanytalan mondatokat a képről!

b) Mihez kapcsolódnak ezek a mondatok? Mit gondolsz, miért?

3. Alakítsatok négyfős csoportokat!

- a) Találjatok ki egy jelenetet, és adjátok elő minél kifejezőbben!
A szereplők a következő mondatokat használhatják:

Húú! Reccs! Jaj! Ááá! Pszt! Ó! Zsupsz! Hess! Gá-gá! Miau! Hm. Brrr!

A csoportok mutassák be egymásnak a jelenetet! A többiek próbálják meg kitalálni, mi történhetett kikkel.

- b) Pali ma szomorú, alig lehet szóra bírni. Annyit mond otthon: *Az osztály kirándulni megy.*

Az anyukája megkérdez téged, hogy többet tudjon a dologról. Válaszolj úgy, hogy legalább öt bővítménnyel egészíted ki a mondatot!

- c) Írd le a mondatot!

4. Milyen szerkezetűek az alábbi egyszerű mondatok? Írd a mondatok mellé a mondatfajta nevét!

- a) Tibor alszik. _____
- b) Azt a hét meg a nyolcát! _____
- c) Kriszta tájképet festett a közeli kirándulóhelyen. _____
- d) Nos? _____
- e) Fagylaltoznak. _____

5. a) Külön-külön bővítsétek tovább az előző feladat tagolt mondatait!

- b) Cseréljétek ki füzeteteket, és ellenőrizzétek társatok megoldásait!

16. Az állítmány fogalma, szófaji jellemzői

1. Húzd alá azt az állítást, amelyik igaz az állítmányra!

A mondat központi része.

A többi mondatrészi szerep hozzá kapcsolódik.

Önállóan is alkothat mondatot.

Fő szófaja az ige.

Névszók nem lehetnek állítmányok.

Az állítmány is lehet bővítmény.

Dupla aláhúzással jelöljük, és Á a jele.

Nem kell aláhúzni, mert fő rész a mondatban.

2. Válassz megfelelő segédigéket, és hozz létre állítmányt az *okos* szóval!

lesz

lehet

volt

volna

lett

3. a) Húzd alá mindegyik mondatban az állítmányt!

Kedves Fiam! A könyvről írok neked. Lásd, alig kezdem, máris elakadok. Hidd el, nincs nehezebb, mint a fiatalsághoz szólni. Abból az időből tudom, mikor magam is olyan fiatal voltam, mint most te. *(Kosztolányi Dezső)*

b) Másold le az igéket a szövegből a táblázat első oszlopába, és írd melléjük a táblázat megfelelő celláiba az öt nyelvtani jelentés jellemzőit!

IGE	IDŐ	MÓD	SZÁM	SZEMÉLY	RAGOZÁS

c) Karikázd be a határozott ragozású igét, és keresd meg, milyen tárgyat tudsz hozzájuk kapcsolni!

d) Írd ki a névszói-igei állítmányokat, és nevezd meg az állítmányok szófaját!

4. Írj a képekhez egy-egy mondatot, amelyekben az állítmánynak legalább négy bővítménye van!

5. a) Készíts ágrajzot a következő két mondathoz!

Zalánt édesanyja elvitte
a fogászatra a fájós foga miatt.

A fájós foga miatt Zalánt édesanyja
elvitte a fogászatra.

b) Hasonlítsátok össze a két mondat ágrajzát!

17. Az állítmány típusai

1. Húzd alá a következő mondatokban az állítmányt! Írd be a jobb oldali oszlopba az állítmány szófaját!

1.	Paliék szegényen, de egészségesen élnek.	
2.	A gyerekek fogai szépek és épek maradtak.	
3.	Ez tanulság számotokra!	
4.	Legyen mindenki egészséges!	

2. a) Húzd alá az állítmányt a mondatokban!

b) Nevezd meg, milyen állítmány szerepel a mondatokban!

Jancsi katona.

Pali sose hiú.

Annamária szebb lett.

Annyira szép és jó!

Anya fáradt maradt.

3. Versenyezzetek!

Alkossatok párokat! Melyik pár tud ugyanannyi idő alatt több helyes mondatot létrehozni mondatonként legalább egy bővítménnyel a következő viszonyzó szókapcsolatokból?

utolsó volt

hős lett volna

nem tudta

vedd meg

4. Gyűjts példákat az állítmány két fajtájára!

a) Alkoss megfelelő állítmányi alakokat!

az állítmány

igei állítmány

múlt idejű
feltételes módú
jövő idejű
felszólító módú
feltételes módú
igekötős
más összetett igealak

névszói-igei állítmány

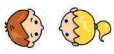
melléknévvel
középfokú melléknévvel
főnévvel
feltételes módú segédigével
jelen időben
múlt időben
jövő időben

b) Ellenőrizték a megoldásokat, majd írtak egy-egy mondatot négy igei és négy névszói-igei állítmánnyal is!

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

5. Mielőtt elkezdték a munkát, beszéljétek meg párban a feladat megoldását!
Ha segítségre van szükségetek, dolgozzatok össze más párokkal!

a) Egészítsétek ki megfelelő állítmánnyal a hiányos mondatokat!

Zalán vagy _____ Ø vagy _____ Ø

Zalán és Pali _____ Ø de _____ Ø

Annamária _____ Ø, míg Piroska _____ Ø

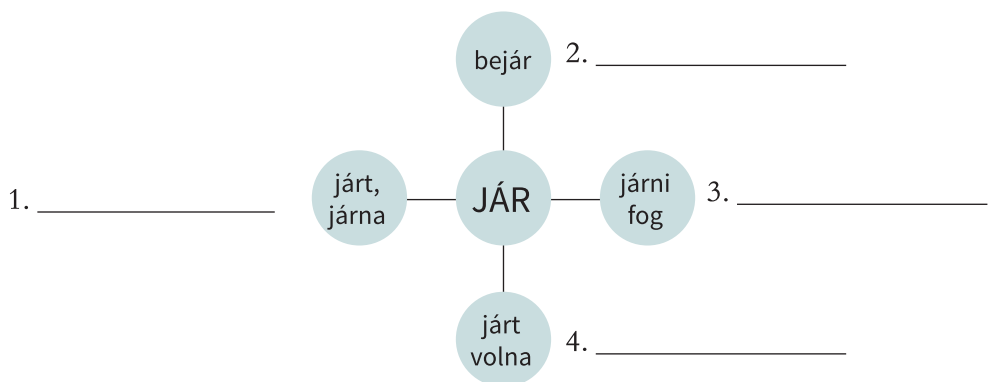
Se Zalán, se Pali nem _____ Ø

A te kutyád _____ Ø?

b) Fogalmazzatok meg, mi következett abból, hogy az ige helyére zéró jelet írtunk!

6. Írj a mai napodról egy olyan mondatot, amelyben csak halmozott igei állítmány szerepel!

7. a) Idézd fel és nevezd meg a tanult igealakok típusát az ábra alapján! (Hívd segítségül a tankönyvet!)

b) Alkoss mondatot a fenti igékkel!

Pali _____

Pali _____

Pali _____

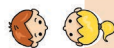
Pali _____

18. Az állítmány elemzése

1. Mit tanultál, milyen kérdéssel tanácsos kezdened a mondatelemzést?

2. Magyarázd meg a párodnak az alábbi példán, miért nem lehet az állítmányra nyelvtani értelemben rákérdezni! *Lefelé folyik a Tisza.*

3. Írj megfelelő példákat az alábbi mondatokhoz, amelyek az állítmány elemzésének a lépéseit követik!

A mondatban **nincs ige**, és **nem is lehet beletenni**.

A mondatban **van ige**, és **helyettesíthető más igével**.
Ez az ige a **létige** is lehet.

A mondatban **létige van**, és **nem helyettesíthető** más igével.
A létige itt **segédige**.

A mondatban **nincs ige**, de **bele lehet tenni a létigét**, kivéve a **van** és **vannak** alakokat.
A létige itt is „csak segédige”, ráadásul nem látszik.

4. Írj egy-egy mondatot a megadott állítmánytípusokkal!
a) igei állítmány

b) névszói-igei állítmány (a névszó megelőzi a segédigét)

c) névszói-igei állítmány (a segédige megelőzi a névszót)

d) zéró segédigés névszói-igei állítmány

5. a) Húzd alá az igei állítmányt a mondatokban!

Megnépesült a part, s itt-ott megvillant egy-egy ásó vagy kapa. Az öreg Sós Pál még csáklýt is hozott. A gazdák barázdákban eresztették a folyóba az esővizet. Csak aztán vissza ne térjen többedmagával!

(Mikszáth Kálmán: A bágyi csoda – részlet)

b) Melyik igei alakváltozat nem használatos a mai beszédben? Ma hogyan mondanád?

c) Magyarázd meg az alábbi szavak helyesírását! (Pl.: *itt-ott*, *csáklýa*, *vissza ne térjen*)

d) Melyik szóra vonatkozik az aláhúzott kifejezés:

Csak aztán vissza ne térjen többedmagával!?

6. Készítsetek történetpiramist a lány cicájáról! Olvassátok fel a legutolsó mondatot!

1. _____ (a főszereplők)

2. _____ (2 szó jellemzésül)

3. _____ (3 szó a helyszínrre)

4. _____
(4 szó a problémáról)

5. _____
(5 szó az egyik eseményről)

6. _____
(6 szó egy másikról)

7. _____
(7 szó egy harmadikról)

8. _____
_____ (8 szó a végkifejletről)

9. _____
_____ (9 szó a személyes állásfoglalásról)

19. Az alany fogalma, szófaji jellemzői

1. a) Egészítsd ki a mondatokat a hiányzó főnévvel vagy főnévi értékű szóval!

_____ is örülök a mai estének! _____ nagy meglepetés.
_____ kopog? _____ boldog.
_____ érkeztek! _____ kinyitja az ajtót?

b) Milyen mondatrészt kellett behelyettesítened? _____

c) A főnevek mellett még milyen szófajú szavakkal egészítetted ki a mondatokat?

d) Hasonlítsátok össze a megoldásaitokat! Magyarazzátok meg a különféle megoldásokat!

2. a) Állítsátok sorba az 1. feladat mondatait úgy, hogy egy történet vázát alkossák!

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

b) Mondjátok el egymásnak a történetet!

c) Mi a tapasztalatod, hová kerülhetett névmás a történetben?

3. a) Nevezd meg, milyen szófajúak az aláhúzott szavak önmagukban!

A jóból is megárt a sok. _____

A muszáj megtanít rá. _____

A nincs nagy úr. _____

Megillet a semmisem. _____

Beleszorult a félsz. _____

b) Milyen mondatrész szerepét töltik be az aláhúzott szavak a mondatokban?

c) Milyen szófajúak lettek az aláhúzott szavak a mondatokban?

4. a) Alkossatok mondatokat főnévi igenevek segítségével a lenti ábrákhoz!

MONDAT

KÉRDÉS

b) Írjátok le mindegyik mondat mellé, hogyan kérdeznétek a főnévi igenévre!

c) Milyen mondatrész szerepét tölti be a főnévi igenév a fenti mondatokban?

5. Keresd meg és jelöld a tanult jellel az alanyt a mondatokban! Írd a mondat mellé, milyen tordalékot kapott az alany!

Az aranyhőrcsögök karikáznak.	
Nagyapa szemüvege elveszett.	
A nadrág zsebei leszakadtak.	
Illik visszaadnod a kölcsönbe kapott könyvet.	

6. Az eddigi példák alapján ...

a) Fogalmazd meg, hogy az alany milyen szófajú lehet, és milyen toldalékokat vehet fel!

b) Írd le, mikor kell vagy illik, és mikor nem kell ragozni egy főnévi igenevet!

7. Közös megbeszéléssel keressétek meg az alanyt az alábbi tagolatlan szövegben!

délutánegyszeregyetmondottazarab

a) Hány megoldás van? _____

b) Írjátok le helyesen a mondatot minden lehetséges értelmezéssel! Kinek van a legtöbb?

c) Hogyan változtak meg a szó szerkezetek a mondatban? Készítsetek ábrákat a táblán! Minden egyes változás következményeit beszéljétek meg!

20. Az alany elemzése

1. Olvasd el a rövid szöveget! Keresd meg a mondatok alanyát, és jelöld a tanult módon!

A kisleány átgondolt, átgondolt. Végül egy vonalba került szeme a fészkekkel. Belepillantott. A kisleány mozdulatlanul lapult. Kinyújtotta a kezét. A fecske meg se moccant. Hozzányúlt, megsimogatta.

(Szabó István: Fecskék – részlet)

2. a) Jelöljétek aláhúzással az állítmányt és az alanyt a példamondatokban!

- A) Elkészült a vacsora.
- B) Károly megbeszélte Ádámmal a kirándulás részleteit.
- C) Segítenem kellett neki.
- D) Mindenki szeret pihenni.
- E) Ő volt az.
- F) A piros tetszik neki.

b) Hogyan kérdeztetek az alanyra az egyes mondatokban? Írjátok le a kérdéseket!

- A) _____
- B) _____
- C) _____
- D) _____
- E) _____
- F) _____

c) Mely szófajú szavak töltötték be az alany szerepét az egyes mondatokban? Neveztétek meg a szófajokat!

A) _____	D) _____
B) _____	E) _____
C) _____	F) _____

3. Miről lehet megismerni, amikor egy szó az alany szerepében főnévként viselkedik?

Pl. a futó – futók, ő – ők, a holnap – a holnapok, a nyolc – a nyolcak,
a sok – a sokak, a piros – a pirosak, menni – mennek

Minden alany kaphat _____.

b) Alkoss mondatokat a felsorolt szópárok egyik tagjával! A mondatokban a kiválasztott szó legyen az alany!

c) Jelöld a mondatokban az állítmányt és az alanyt!

4. a) Milyen szófajú általában az alany a *kell*, *lehet*, *szabad* állítmányok mellett?

b) Folytasd a ragozási sort!

menni	hinni	merni	ÁLLÍTMÁNYI RÉSZ
mennem	hinnem	mernem	kell, lehet, szabad
menned			
mennie			

c) Milyen szófaj tulajdonságára ismertél a személyragozásban?

5. Gyakorold az alany ábrázolását!

Nekik nem kell megcsinálniuk a leckét?

Azt a könyvet muszáj elolvasnotok!

Születése óta ügyes, bár lassú volt.

Elég lesz a főzelék és a sütemény?

21. Az alany fajtái

1. a) Dolgozzatok párban! Írjatok két mondatot a megadott szempontokhoz!

alanytalan mondat

határozatlan alanyú mondat

általános alanyú mondat

b) Olvassátok fel mondataitokat!

c) Ellenőrzés után bővítsd a mondatokat a füzetedben!

2. a) Húzd alá a mondatokban az alanyt! Különböztesd meg számmal az általános (1.), a határozatlan (2.), a határozott alany (3.) eseteit!

SZÁM	MONDAT
	Bárki megnézheti a helyszínen a munkálatokat.
	Elvonultak.
	A medvék az idén nem aludtak sokáig.
	Valakinek ezt is meg kell csinálni!
	Ország-világ elismeri a teljesítményét.
	Ismerjük a fajtáját!
	Valaki elvitte magával.
	Peti és Laci szívesen fociznak az udvaron.

b) Beszéljétek meg a megoldásokat, indokoljátok a további lehetséges válaszokat!

3. a) Fejezd ki határozatlan alannyal, hogy beírást kaptál, mert elhagytad a felszerelésedet! _____

b) Mikor beszélünk így? _____

c) Elemezd a határozott alanyt tartalmazó mondatokat! Készítsd el a mondatok ágrajzát a füzetedben!

4. a) Beszéljétek meg, hogyan függ össze a kommunikációs helyzet az alanyfajtájának kiválasztásával!

Két órán belül megtalálták az idős asszonyt, aki kísétált a kórházból.

Egyelőre nem használható az autópálya minden szakasza, de senki sem sérült meg.

Megérkeztek az első szállítmányok.

b) Mi jellemzi az alanyokat a szövegben?

c) Milyen szövegfajtákból vettük a mondatokat?

d) Írjatok a füzetetekbe egy balesetről szóló hírt hasonló távolságtartással!

5. Alkoss három-három példamondatot az alany használatára a következő esetekben!

HALMOZOTT ALANY

ALANY KIHAGYÁSA (↑)

_____	_____
_____	_____
_____	_____

6. a) Miért fogalmaznak az emberek régóta ilyen módon?

Nem csak kenyérrel él az ember!

A tudásnak meg kell adnunk a tiszteletet.

Nem mind arany, ami fénylik.

Madarat tolláról, embert barátjáról (lehet megismerni).

b) Keresz példákat az általános alany kifejezésére!

22. Az állítmány és az alany kapcsolata, egyeztetésük – Kiegészítő anyag

1. a) Folytasd a minta alapján! *Gurul a kő.* → *Gurulnak a kövek.*

Puha lett a szilva. → _____

A fekete és a tarka tehén is legelészik. → _____

Legyen szíves elfogadni! → _____

b) Milyen szabályosságot olvasol le a fenti példákból? _____

2. Emlékezz, mihez igazítjuk az állítmány alakját! (2 szempont)

Pl. A kárókatonák elrepültek.

Vannak az igazításkor meglepetések is:

- Sokan voltak. DE: Sok gyerek volt ott.
- Hárman mentek. DE: Mindhárom eltévedt.
- Valakik ott járhattak. Mind jól jártak. DE: Mindenki ismerte őket.
- A diákok elmentek. DE: A diákság elment.

3. Mihez igazodjunk, ha több alanyunk van? A következtetést írástok a kettős-
pont után!

Baradlay Richárd és Palvicz Ottó megegyezett a párbaj feltételeiben.

A narancs és a banán finom gyümölcs.

- Több egyes számú alany esetén: _____

Este a nők és a férfiak külön beszélgettek a társalgóban.

- Több többes számú alany esetén: _____

A nagymama és a nagynéni a macskával elutaztak a vidéki házba.

Júlia és Sándor már egy éve jegyesek.

- Személyt jelentő alanyok esetén: _____

A leves és a hús megromlottak.

- A szórendben a többes számú alany esetén: _____

4. Hogyan igazodik helyesen az állítmány és az alany egymáshoz a következő esetekben? Javítsd a hibákat!

Itt a nagyapa beszélnek. _____

A *Gavallérok* Mikszáth Kálmán művei. _____

Az egész társaság és Feri kiabáltak, hadonásztak. _____

5. Vita – Csoportmunka (5-8 perc)

- Mit gondoltok, miért választékosabb a szabályos alak egy nyelvben?
- Hozzatok érveket ellene és mellette, majd érveitekkel csoportokban nyissatok vitát!

+	-

- Érvelés közben adjatok meg példákat is!
- Ügyeljetek rá, hogy mindenki sorra kerülhessen!

6. a) Beszéljétek meg a következő három mondat jelentésének a különbségeit!

1. Róza húgom most érkezett meg.
2. Róza, húgom most érkezett meg?
3. – Róza, húgom most érkezett meg!

b) Írjátok le a három mondat tartalmát, pontosan aszerint, ahogyan értelmeztétek!

1. _____
2. _____
3. _____

c) Mi adott lehetőséget a többféle értelmezésre?

7. Nézz utána a Magyar Szolgáltató Iroda honlapján, az *e-nyelv.hu* oldalon, melyik a helyes!

Kovács János és Kovács Jánosné a debreceni temetőben nyugszanak/nyugszik.

23. A tárgy fogalma, szófaji jellemzői

1. Gyűjtsd össze a példák segítségével, mely szavakkal lehet a tárgyra kérdezni!

„Hármat tojott a fürjecske”

Lovagolni szeretnék.

A pirosat kérem!

Palkót láttátok?

A harmadik gyereket nem látom.

Téged választanálak.

Könyvet vagy füzetet hozzl!

2. a) Írj bővítményeket a következő igékhez!

öltözködik

esik

történik

mosakodik

akad

- b) Sorold fel, milyen bővítményeket tudtál gyűjteni!

- c) Milyen bővítmény hiányzik a felsorolásból, és annak mi lehet az oka?

Hiányzik a _____, azért mert _____

3. Figyelmesen vizsgálj meg a példákban, milyen bővítmény a tárgy, milyen alaptulajdonságai vannak! A megállapításokat írd be a megkezdett mondatokba!

Példák az 1. válaszhoz:

tévét nézett

hallgatja a zenét

megette az almát

hallotta a hírt

1. A tárgyas szó szerkezet alaptagja _____.

Példák a 2. válaszhoz:

szőnyeget poroló (néni)

fát vágó (férfi)

csokit enni

könyvet olvasva

2. A tárgy lehet _____ bővítménye, lehet _____, és lehet _____ bővítménye.

4. Vizsgáld meg, milyen szófajok töltik be a tárgy szerepét a következő mondatokban! Írd be a megoldásokat a dobozba!

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

1. Almát, körtét és egy banánt kérek!
2. Ezt szeretném kölcsönözni. Amazt miért nem vihetem el?
3. Menni kellene. Inni kérek!
4. Nem bírom a jajt. Nem mondanál egy igent?

5. Írd a megfelelő oldalra az odaillő mondat sorszámát aszerint, hogyan fordul elő a tárgy a következő mondatokban!

1. -t	2. -Ø
-------	-------

1. A fiút kiküldte, a lányt leültette.
2. Őket szereted?
3. Kezetek megmossátok!
4. A favágó falatozni kezdett.
5. Engem kérdezel?
6. „Lány-arcotok’ a nap meg nem süti nála”
(Arany János: Szondi két apródja)
7. Ne piszkáld a szemed!

6. Melyik lehet a mondatban tárgy a felsorolt szavak közül? A helyes találatot jelöld bekarikázással, majd foglald mondatba!

Pécsset	Pécssett	
engem	engemet	
ivót	ivott	

7. Mit gondolsz?

a) Jelentését egy szóval vagy egy mondattal tudod kifejezni?

rázza a rongyot = _____

b) Szerepelhet-e külön, vagy együtt tölt be mondatrészi szerepet a következő szókapcsolat?

részt vesz = _____

c) Írj egy mondatot a megoldásod indoklására!

24. A tárgy elemzése

1. a) Alkoss tárgyas szó szerkezeteket a következő szavak felhasználásával!

lát

szánkó

húz

fiú

fa

cipel

néni

bolt

kenyér

vesz

megy

- b) A jó megoldásokat mutasd meg a többieknek, vagy írástok fel a táblára!

2. Melyik mondatból nem hagyhatjuk el a tárgyat? Ábrázold a mondatokat! Jelöld zárójellel, ahol elhagyható a tárgyi bővítmény!

Annamária látja Zalánt.

Zalán a lámpáktól nem lát semmit.

3. Egészítsd ki megfelelő alakú és jelentésű tárggyal a hiányos mondatokat! A szófajt megadtuk!

_____ nem viszünk kirándulni. (névmás)

Három órán át keresték _____. (főnév)

Szeretnénk sokat _____. (főnévi igenév)

Felvettek a munkahelyre egy _____.
(főnév, melléknévi igenév, melléknév)

4. Készíts ágrajzot a tanultak szerint a következő mondathoz!

Pali ma elfelejtett uzsonnát és teát pakolni a táskájába.

5. Egy nem magyar anyanyelvű anyukával történt, hogy kislányát ebéd után megkérdezte:

- No, mind megettél?
- Nem, mama, nem ettelek meg! – válaszolta a gyerek.

Hányféleképpen tudnátok megoldani ezt a vicces nyelvi helyzetet? Mit akart kérdezni a mama?

6. Beszéljétek meg, milyen előnnyel jár, ha az ember az anyanyelvét élő közegében tanulja!

7. Milyen tanácsokat adnátok a magyar határozott igeragozás pontos használatához?

8. a) Magyarázd meg a következő vicben a nyelvi humor alapját!

Róka koma sétál az utcán. Egyszer csak az egyik sarkon megpillantja Nyuszikát, aki hatalmas bunkósbotot emelve várakozik.

- Hát te mit állsz itt?
- Bosszút.

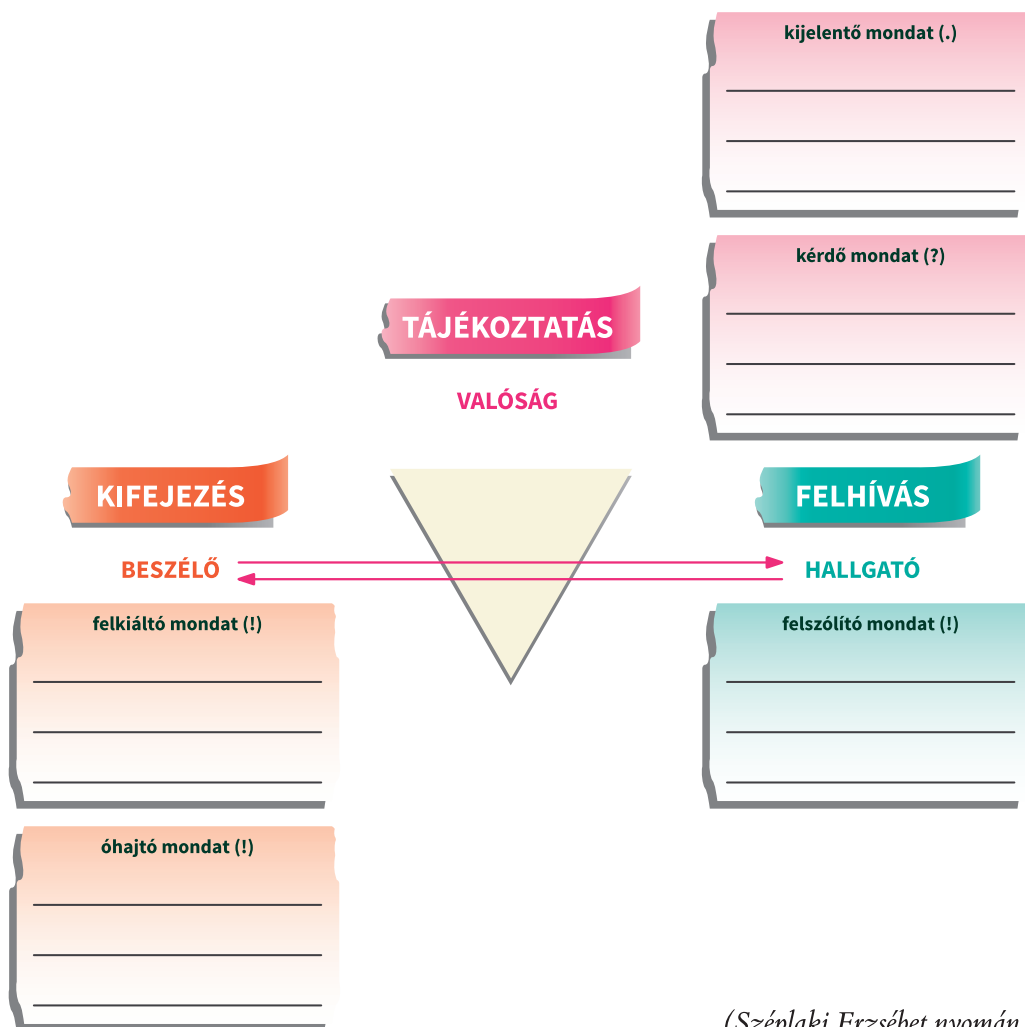
b) Tekinthesd-e tárgyas szó szerkezetnek a *bosszút áll* kifejezés?

_____ mert _____

9. Értelmezzétek közösen az ábrát!

Írj minden írásjel használatával és a beszédszándék alkalmazásával egy-egy példamondatot! Feltétel: minden mondatban legyen tárgy! Pl. *A mindenit! Láttam egy madarat.*

(Széplaki Erzsébet nyomán)

25. A tárgy fajtái

1. Milyen fajtáit ismered a tárgynak? Megtudhatod a képrejtvény megfejtéséből!

_____ és _____

2. a) Válogasd ki a példák közül, megvolt-e, létezett-e a tárgyban megnevezett dolog a cselekvés előtt! Amennyiben igennel válaszolsz, írd be a mondatot az ábrába!

Kimosom a tornaruhámat.

Egyszer veszek egy szép autót.

Lesöpörtem a tornácot.

Kinyitnád néha a hűtőt?

Készítsek egy szép ajándékot neked?

Nem szeretnék felelni matekból.

- b) Nevezd meg a tárgy fajtáját a leírt mondatokban! _____

3. Döntsd el, hogy iránytárgy vagy eredménytárgy van-e a mondatban! Írd a jobb oldali oszlopba!

A sótartót rakd vissza a helyére!	
A friss süteményt még tíz percre pihentetni kell.	
A havat éjszaka takarították el.	
A leckéjét egy óra alatt írta meg.	
Az utcánk elején nagy gödröt ásnak.	
Mosd már el végre az edényeket!	

4. Mit jelentenek a következő szókapcsolatok?

Elment Kukutyinba zabot hegyezni: _____

Elvetette a súlykot: _____

5. Melyik mondatban van határozott, melyikben határozatlan tárgy? Értelmezz és indokolj is!

1. Láttam Zalánt az udvaron. _____

2. Őt sem érdekli a sár meg az eső. _____

3. Senkit sem büntettek meg. _____

4. Nem könnyű nemet mondani. _____

5. Ahányat füttyöl. _____

6. A katonát nem kell féltetni. _____

7. Egy embert még hívhattok! _____

8. Valamennyit nyertünk. _____

6. Általános vagy határozott a ragozás?

a) Írd le a következő mondatok igéit a megfelelő csoportba!

Általános ragozás

Határozott ragozás

1. Andrist meghívom a születésnapomra.

2. Egy lányt is meghívok a születésnapomra.

3. Andrist és egy lányt is meghívok a születésnapomra.

b) Melyik tárgyhoz igazodik a 3. mondatban az ige alakja (különben helyesen)?

c) Mi a szabály a fenti mondat alapján, amit most megjegyezhetsz?

Több tárgy esetén az utolsóhoz _____.

7. Jelölt vagy jelöletlen a tárgy a következő szólásban? Mit jelent a szólás?
„Engem néz, de téged lát.”

26. Gyakorolj!

1. a) Vizsgáld meg, mi a közös a mondatok szerkezetében!
- b) Mi egyenként a mondatok jelentése?

Az ördög nem alszik.

A türelem rózsát terem.

Jégre vitte a barátját.

c) Nevezd meg, milyen mondatokat gyűjtöttünk egybe! _____

2. a) Rajzold le a két mondat ágrajzát!

Anya és Gyuri vacsorázik.

Anya és Gyuri 8 körül jókedvűen vacsorázik.

- b) Mi az, ami szerkezeti különbséget jelent a két mondat között? Fogalmazd is meg!

3. Ábrázold a tanult módon a következő mondatot!

Anna meghívta Palit és Zalánt.

4. Pótold a névszói-igei állítmányt a következő mondatokban!

- A parkokban _____ a virágos, fás terület.
- A felelő _____ és _____ + _____.
- Este is _____ + _____ az idő.
- Valaha _____ + _____ ez a zenekar.

5. Keressetek alanyt a következő mondatoknak!

- A nagyvárosok _____ szélesek.
- A boltok, áruházak _____ rendezettek, tiszták.
- Piros jelzésnél tilos _____ az utcán.

6. Keressetek állítmányt a következő tárgyakhoz!

- Sokat _____ ez a kézimunka (pl. terítő).
- _____ egy kiló lisztet a boltból?
- _____ egy régi játékodat a padláson.

7. Mi a különbség a határozott és az általános ragozás jelentése között? Írj úgy egy megelőző és egy rákövetkező mondatot, hogy egy képzelt történetbe lássunk bele!

a)

Édesanyám főzte.

Édesanyám főz.

b) Fogalmazd meg, mihez illeszkedik a fenti mondatokban az igei állítmány alakja!

27. Összefoglalás – Mondatok, mondatrészek: az állítmány, az alany és a tárgy

1. Tedd ki az alábbi párbeszéd mondatainak végére a megfelelő írásjelet!

- Hú, de régen találkoztunk____ Hogy vagy____
- Köszönöm jól____ Most jöttünk vissza egy utazásból____ Spanyolországban voltunk____
- Hát ez nagyszerű____ Bár mehetnék én is____
De mostanában nem tehetem____
- Miért____ Most is sok a megrendelés____
- Rengeteg____ Képzeld, még hétvégéim sincsenek____
- Azért pihenj is néha____
- Talán majd nyáron fogok____

2. Fontold meg: igen vagy nem? Tegyél + jelet a megfelelő oszlopba!

KÉRDÉS	IGEN	NEM
Lehetséges tagolatlan mondatban szó szerkezet?		
Van egyszavas tagolatlan mondat?		
Több szóból áll a minimális mondat, mint a szerkesztetlen?		
Tagolt mondat az alanytalan mondat?		

3. a) Állítsd helyre a mondatot eddigi nyelvtani ismereteid alapján, és írd le!

A

kikaparja.

is

a

titkot

a tyúk

b) Mi segített a helyes szórend visszaállításában?

c) Milyen szerkezetű a mondat?

d) Ha nem érted a közmondást azonnal, nézz utána a jelentésének (szótár, gyűjtemény, internet)!

4. Milyen állítmány van a mondatban? Írd a mondat mellé a jobb oldali oszlopba!

Volt nekem egy kedves nagynénim.	
Az idén nagyon száraz volt a nyár.	
Szép az új télikabátod.	
Látnod kellett volna az arcát!	
A csimpánz főemlős.	

5. Egészítsd ki a hiányzó tárgyakkal a szólásokat!

_____ markol, _____ fog.

Nem látja a fától _____.

Aki a _____ nem becsüli, az a _____ nem érdemli.

Ott hagyott _____ - _____.

Egy ilyen ember aranyat _____.

6. a) Írd be a mondatok melletti első oszlopba, milyen helyzetben mondanád ezeket a mondatokat!

Aludni és álmodni jó.

	→
--	---

Aludni kell.

	→
--	---

Aludj!

	→
--	---

b) Mi a különbség a szótő hasonlósága ellenére az aludni/alszik szavak mondatbeli szerepében? _____

c) Jelöld a mondat mellett a második oszlopban, hogy milyen mondatrészi szerepük van az aláhúzott szavaknak!

7. Jelöld a megfelelő aláhúzással a mondatrészeket, és ábrázold a mondatokat a füzetben!

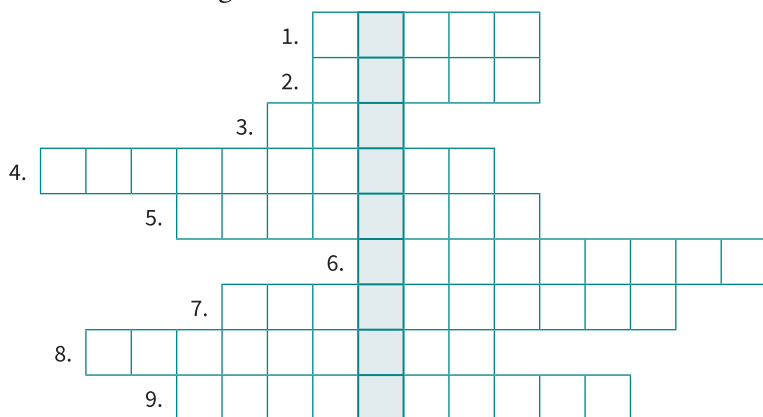
a) Pali és Zalán felkészöntötte Annamáriát.

b) Annamária virágot és egy regényt kapott.

c) Annamária szeret olvasni.

28. Ellenőrizd a tudásodat!

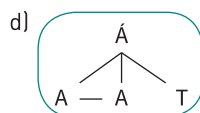
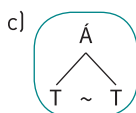
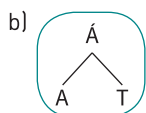
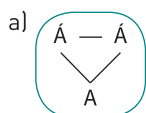
1. a) Fejtsd meg a rejtvényt! Egy nyelvtani fogalom lesz a megfejtés, ha minden meghatározáshoz a megfelelő szót írod be.

1. Mondatrész, kérdőszava: Kit?, Mit?
2. A mondatrész szófaja: ragtalan főnév, főnévként viselkedő egyéb szófaj vagy főnévi igenév.
3. Ez a todalékfajta fejezi ki a cselekvés módját és idejét.
4. Ezzel a mondatfajtaival a beszélő akaratára, kívánsága teljesítésére hívja fel a hallgatót.
5. A feltétlenül szükséges bővítmények mellett további bővítményeket is tartalmazó mondatfajta.
6. Az állítmányon kívül csak a feltétlenül szükséges bővítményeket tartalmazó mondatfajta.
7. Ez az igeragozás a helyes a 3. személyű határozott tárgy esetében.
8. Határozatlan tárgy esetében ez az igeragozás a helyes.
9. A tárgy egyik fajtája: a cselekvés olyan tárgyra irányul, amely már a cselekvés előtt létezett.

- b) Mit tanultál erről a fogalomról? Gyűjtsd össze jellemzőit egy pókhálóábrába a füzetedben! Cseréld ki füzetedet padtársaddal, és ellenőrizzétek egymás megoldását!
- c) Szintén pókhálóábrával foglald össze mindazt, amit a rejtvényben szereplő másik két mondatrészről tanultál! Ellenőrizzétek egymás munkáját!

2. Párosítsd a mondatokat az ágrajzokkal!

1. Epret vagy málnát eszem.
2. Zalán síel és úszik.
3. Zalán meglátogatta Palit.
4. Zalán és Annamária látogatta meg Palit.

3. Jelöld a megfelelő aláhúzással a mondatrészeket, és ábrázold a mondatokat!

- a) Annamária szeret regényeket olvasni.
- b) Kell ennem valamit.
- c) Nincs meg a lakáskulcsom és a pénztárcám.
- d) El kell halasztanom a megbeszélést.

a)

b)

c)

d)

4. a) Jelöld az alábbi mondatokban az állítmányt, az alanyt és a tárgyat!

- b) Írd a példamondatok mondatrészeit a táblázatba, és határozd meg a szófajukat!

Pali hármát is hazavitt.

mondatrész	állítmány	alany	tárgy
példa			
szófaj			

Fontos lenne elolvasnod a cikket.

mondatrész	állítmány	alany	tárgy
példa			
szófaj			

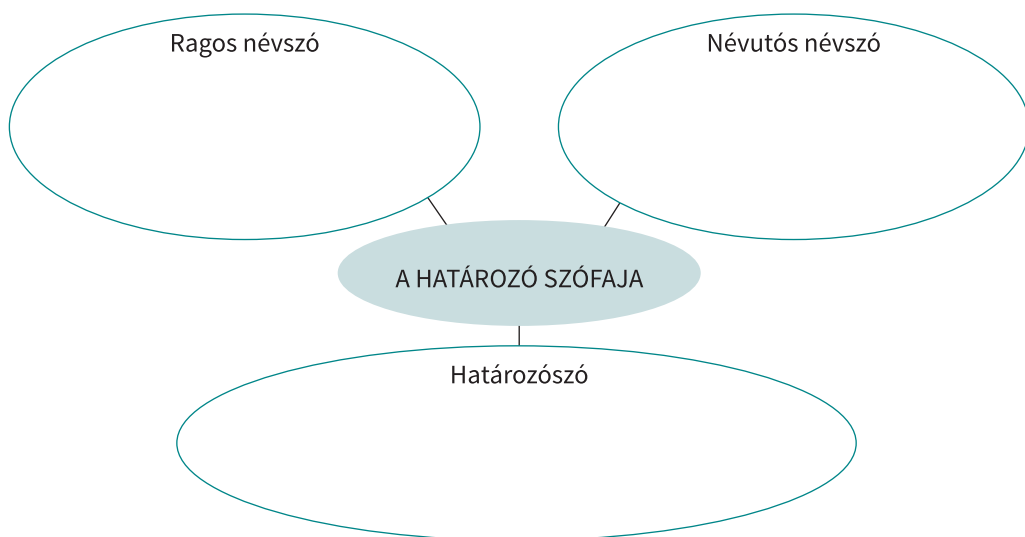
Zalán szeret korcsolyázni.

mondatrész	állítmány	alany	tárgy
példa			
szófaj			

IV. MONDATOK, MONDATRÉSZEK: A HATÁROZÓK ÉS A JELZŐK

29. A határozó fogalma, szófaji jellemzői

1. A mondatokban lévő határozókat aláhúzással jelöltük. Döntsd el, hogy az alaphoz tartozó különböző körülményeket határozóragos névszó, névutós névszó vagy határozószó fejezi-e ki! Írd az ábra megfelelő halmazába a határozókat!
- a) Délelőtt futott Zalán Palival a parkban.
 - b) Betegség miatt kellett elhalasztani a találkozót.
 - c) Az iskola mellett egy szépen gondozott park terül el.
 - d) Tudunk ebéd után találkozni?
 - e) Otthon maradt a füzetem.
 - f) Hetek óta nem beszélnek egymással.

2. a) Válassz olyan igét, amely illik a képen látható jelenethez! _____
b) Kapcsolj határozói bővítményeket az igédhez a kérdések segítségével!

Mikor? _____

Hol? _____

Kivel? _____

Mivel? _____

Hogyan?/Milyen módon?

Hogyan?/Milyen állapotban?

3. Keresd meg a mondatrészeket a következő mondatban!

Reggel Pali vidáman ballagott az iskola felé.

a) Készíts ábrát az elemzéshez a szokásos módon, lépésről lépésre kérdezve! Ne felejtssd odaírni minden mondatrész mellé a szófaját is!

(viszonyos szókapcsolatok: _____)

1. igei állítmány: _____

2. _____? → _____

3. alany: _____

4. _____? → _____

5. határozó1.: _____

6. _____? → _____

7. határozó2.: _____

8. _____? → _____

9. határozó3.: _____

b) Pármunkában ellenőrizték és indokolták a válaszokat minden határozóra!

4. *Beszél a fákkal a bús őszi szél*

a) Mit nem tudunk meg Petőfi versének a címéből? Írd le, mivel lenne teljes értelmű a *beszél* alaptag!

b) Hogyan írnád be egy szótárba a *beszél* igét, hogy egy más anyanyelvű ember teljeskörűen használni tudja?

30. A határozó elemzése

1. Határozó vagy nem az? Milyen körülményre utal?
Figyeld meg a kérdésben szereplő névmás végén a határozóragot!

a) A barátom gyorsan halad a nyelvtanulással.
(viszonyzós szókapcsolatok: a barátom, a nyelvtanulással)

1. igei állítmány: _____

2. _____ (?) _____ ? → (A) _____

3. alany: _____

4. _____ (?) _____ ? → _____

5. határozó: _____ (szófaj: _____)

6. _____ (?) _____ ? → (A) _____

7. határozó: _____ (szófaj: _____)

b) Zalán jeleket firkál a homokba.
(viszonyzós szókapcsolat: _____)

1. igei állítmány: _____

2. _____ (?) _____ ? → _____

3. alany: Zalán

4. _____ (?) _____ ? → _____

5. tárgy: _____

6. _____ (?) _____ ? → (A) _____

7. határozó: _____ (szófaj: _____)

c) Az uzsonnát rakd be a pulóver fölé!

(viszonyzós szókapcsolatok: _____)

1. igei állítmány: _____

2. (az alanyt a igei személyrag mutatja: te) Ezt nem kell az ágrajzba felvenned.

3. _____ (?) _____ ? → (Az) _____ !

4. tárgy: _____

5. _____ (?) _____ ? → (A) _____ !

6. határozó: _____ (szófaj: _____)

2. Figyeld a kérdő névmás alakját! A főnévi igenév -ás/-és képzős főnévvé alakítása a határozó esetében is segítséget jelenthet.

Vágynál Fantáziaországba repülni?

1. igei állítmány: _____

2. (az alanyt az igei személyrag mutatja: _____) Ezt nem kell az ágrajzba felvenned.

3. _____ (?) _____ ? → _____ (= a repülésre) _____.

4. határozó: _____ (szófaj: _____)

5. _____ (?) repülni? → _____ repülni.

6. határozó: _____ (szófaj: _____)

(Vigyázz, ha úgy kérdezel: hová szeretnél?, akkor elrontod az elemzést!)

3. a) Írj három mondatot halmazott határozókkal! Pl.: Mindig vidáman és huncutul nézett.

b) Elemezd aláhúzással a mondataidat! Rajzold meg az ágrajzukat is!

1. _____

2. _____

3. _____

4. Milyen helyesírási elv érvényesül a halmazott (az ugyanolyan szerepet betöltő) bővítmények írásában? Ennek alapján lásd el írásjelekkel a következő mondatokat!

A versenyt megnyerő ezért vidám és zajos csapat hajnalig ünnepelte a győzelmet.
Vegyé! barackot meggyet paprikát meg paradicsomot is a piacon!

31. A határozók fajtái I. (hely-, idő-, szám-, állapot-, mód-, fok- és mértékhatározó)

1. a) Keresd meg a mondatokban a helyhatározókat! Jelöld őket a tanult módon!

7 előtt találkozunk a mozi bejáratánál!

Belül is kitisztítottam a hűtőt.

A ház előtt egy közel harmincéves körtefa áll.

A barátnőmtől egyenesen haza indultam.

Utazzunk el valahová a jövő hét végén!

- b) Írd ki a helyhatározókat, állapítsd meg, hogy ragos névszó, névutós névszó, névmás vagy határozószó fejezi-e ki a helyre utalást!

helyhatározó

kifejezőeszköz

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

2. a) Keresd meg a mondatokban az időhatározókat! Jelöld őket a tanult módon!

7 előtt találkozunk a mozi bejáratánál!

10-től fogadjuk kedves vendégeinket.

Márciusban megjelennek az első tavaszi virágok.

Haza kell érnem estig.

A hét folyamán keresni fogjuk a munka miatt.

- b) Írd ki az időhatározókat, majd írd melléjük, hogyan kérdeztél rájuk!

időhatározó

kérdés

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

3. a) Elemezzétek párban a következő mondatokat! Jelöljétek a tanult módon a mondatrészeket!

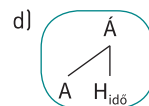
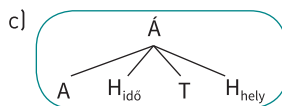
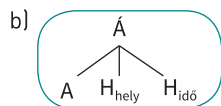
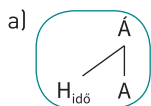
A) Kriszti tegnap filmet nézett a nagymamájánál.

B) Órák múlva érkezett meg a vonat.

C) Pali tegnap túrázott.

D) Ez bárhol bármikor megtörténhet.

b) Párosítsátok a mondatokat az alábbi ágrajzokkal!

4. Írj a képekhez két-két mondatot a megadott szempontok alapján!

1. mondat

a mondatban szereplő mondatrészek:
állítmány, alany, helyhatározó, időhatározó

2. mondat

a mondatban szereplő mondatrészek:
állítmány, alany, tárgy, helyhatározó

1. mondat

a mondatban szereplő mondatrészek:
állítmány, alany, helyhatározó, időhatározó

2. mondat

a mondatban szereplő mondatrészek:
állítmány, tárgy, helyhatározó

5. Érdekes dolog, hogy a magyar helynevek nem ugyanazt a helyhatározóragot veszik fel. Pl. *Nyíregyházán*, DE: *Debrecenben*; *Pápán*, DE: *Veszprém*ben. Gyűjts ebből a szempontból érdekes helyneveket, és írd be a táblázatba, hogyan kell helyesen használni őket!

HONNAN?	HOL?	HOVÁ?

6. Hasonlítsd össze, mire vonatkozik az egyik, és mire a másik határozó! Szempont: Melyik utal a cselekvés, melyik a cselekvő körülményére? Kösd össze a képet a határozó fajtájával!

állapothatározó

módhatározó

Megállapítás: A módhatározó _____, míg az állapothatározó _____.

7. Sorold be az idézeteket a megfelelő csoportba a sorszámuk beírásával!

módhatározó

állapothatározó

- Vályúnál az ökrök szomjasan delelnek. (Arany János)
- A kötelességét ő jól megtanulta. (Petőfi Sándor)
- Nyitva áll az ajtó; a tüzelő fénye
Oly hivogatólag süt ki a sövényre. (Arany János)
- S ott hagyjanak engemet összetiporva. (Petőfi Sándor)
- Széchenyi nyugodtan ment a klub termébe. (Móricz Zsigmond)

8. Nevezd meg a megadott határozók fajtáját! Írj egy-egy mondatot felhasználásukkal!

a) szépen ünnepségen énekelve délután

b) nyolc óta egyfolytában kiabálva az utcán

9. Kérdezz helyesen, és állapítsd meg, milyen határozóra hoz példákat a mondat!
Többször hívtalak, harmadszorra sikerült.

Kérdés: _____

Határozó neve: _____

10. a) Mit mondhat a kislány a mamájának?

Anyu, _____ szeretlek!

- b) Mit kérdez a kiskamasz a barátnőjétől?

_____ vagyok csinos?

_____ tetszik?

- c) Melyik határozófajtára írtál példákat?

32. A határozók fajtái II. (eredet-, eredmény-, cél-, ok-, tekintet-, hasonlító határozó) – Kiegészítő anyag

1. Lásd el a zárójelben levő szavakat megfelelő határozóragokkal vagy névutókkal, és írd le őket a teljes mondattal együtt úgy, hogy a cselekvés okát fejezzék ki!

a) Mindenki örült a szép (siker).

b) A nagy (szárazság) elhervadtak a virágok.

c) Kornélt (fegyelmezetlenség) eltiltották a versenytől.

d) Pali egészen elsápadt az (izgalom).

e) A beteg gyermek arca csak úgy tüzelt a (láz).

f) A kiéhezett farkasok összemarakodtak a (zsákmány).

2. a) Foglald be a mondatba az alábbi szavakat és szókapcsolatokat!

barátommá lett

lánnyá változott

felnőtté érik

b) Milyen határozói körülményt fejeztek ki ezek a kifejezések a mondatban?

c) Mit jelent a szólás? *A vér nem válik vízzé.*

3. Csoportosítsd a példákat a betűjelük megfelelő helyre írásával!

A CSELEKVÉS, TÖRTÉNÉS, LÉTEZÉS OKÁT HATÁROZZÁK MEG (OKHATÁROZÓ)	A CSELEKVÉS, TÖRTÉNÉS, LÉTEZÉS CÉLJÁT HATÁROZZÁK MEG (CÉLHATÁROZÓ)

- a) Nem szeretlek másért. / Két piros orcáért. / Szemed járásáért. / Szád mosolygásáért. *(Két szál pünkösdrózsa, népdal)*
- b) El kéne indulni. / Meg kén' házasodni. *(A házasuló legény, népdal)*
- c) Kinek bánatában, / Szíve fájdalmában, / Meghasad a szíve! *(Madárka, madárka, népdal)*
- d) Oda jár a cimbalmos a cimbalmával cimbalmozni minden este. *(A horgosi csárda, népdal)*

4. Egészítsd ki a hiányos mondatot a megadott szavakkal! Beszéljétek meg, mi a különbség!

egyesért

ötösért

_____ küzdök ebben a félévben.

_____ kaptam szobafogságot.

OK (egyes) → cselekvés (szobafogságot kaptam)
(küzdés) → CÉL (ötös)

5. a) Javítsd a nyelvhelyességi hibákat!

a) Az édesanyák mindent elkövetnek gyermekük felgyógyulása miatt.

b) A járművek az út javítása végett kerülő úton közlekednek.

c) A palántákat a gyorsabb növekedés miatt öntözzük.

b) Mi okozott zavart, mi cserélődött fel a mondatokban?

6. Gyűjts három példát arra, amikor a határozóval hasonlítottunk (Pl. fényesebb a láncnál)!

Minél?

7. a) Karikázd be a határozókat a következő párbeszédekben!

- Mit gondolsz, elég lesz?
- Ránézésre elég.

- Olyan idős a nagyapád, hogy már nem bír felkelni?
- Igen, de szellemileg teljesen rendben van.

- b) Milyen körülményt fejeztek ki? Mit gondolsz, mit jelent a tekintethatározó elnevezés? Hogyan tudsz kérdezni erre a határozóra?

8. Írjatok egy-egy mondatot segítségként a képek értelmezéséhez!

33. A határozók fajtái III. (társ-, eszköz-, részeshatározó)

1. Milyen határozókat találsz a Kosztolányi-idézetben?

a) Elemezz a szokásos módon! Jelöld a határozók fajtáját!

b) Készítsd el a mondat ágrajzát, az ágrajzon kövesd a szórendet!

c) Jelöld azt is, milyen kapcsolat van a határozók között! _____

„s az ember játszik, ...,
szóval, virággal, fellegekkel.”

1. igei állítmány: _____

2. _____ (?) _____ ? → _____

3. alany: _____

4. _____ (?) _____ ? → _____

5. határozó1.: _____

6. _____ (?) _____ ? → _____

7. határozó2.: _____

8. _____ (?) _____ ? → _____

9. határozó3.: _____

2. Szerkessz mondatokat az alábbi szavak beépítésével!

mivelünk

tiveletek

kalapáccsal

virággal

bátyjával

MONDAT	A BEÉPÍTETT SZÓ HELYESÍRÁSÁNAK KÉRDÉSEI: HASONULÁS, EGYBEÍRÁS ESETEI

3. a) Döntsd el a képek segítségével, hogy a felsorolt kérdések az eszköz- vagy a társhatározó kérdései-e! Írd az oszlopok a tetejére a határozó nevét!
- b) Olvasd el a mondatokat, döntsd el, hogy melyik mondatban milyen határozó van! Írd a határozót a megfelelő oszlopba!

Kivel?
Kivel
vagy
mivel együtt?

Mivel?
Minek a
segítségével?
Mi vagy ki által?

Az apjával kellett moziba mennie.

Kutyástól is eljöhet hozzánk!

A gyerekekkel együtt
ne menjetek oda!

A habot összekeverte
dióval és liszttel.

Szárával együtt beletette
a levesbe a petrezselymet.

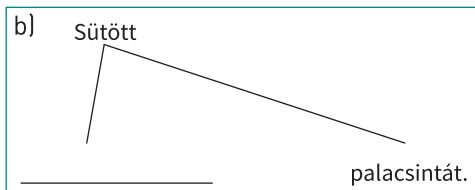
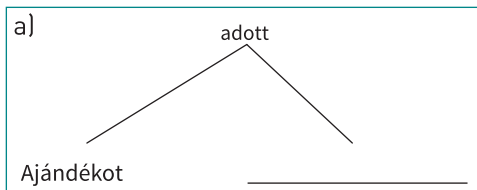
Mindenestől ellopták a táskáját.

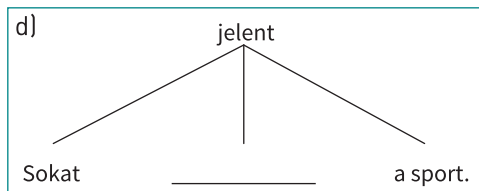
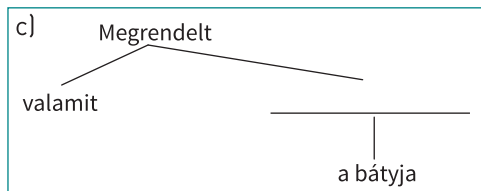
Szőröstül-bőröstül megette?

Nagyapa az unokájával
hordatja fel a tüzelőt.

4. Egészítsd ki a mondatokat a megfelelő határozóval!

Kérdés: Kinek, minek a részére, számára?

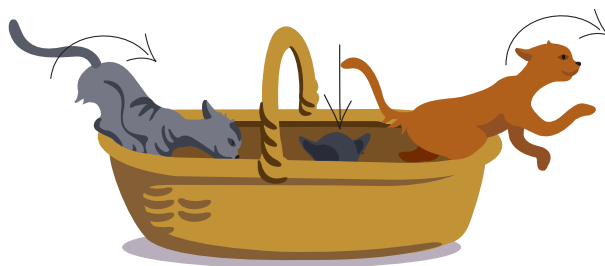
5. Alakítsatok párokat, és oldjátok meg a következő feladatot!

- Húzzátok alá a határozót, ismerjétek fel a fajtáját és szófaját!
- Ellenőrizzétek közösen a megoldásokat, és értékeljétek, melyik párosnak hány hibátlan megoldása volt!

PÉLDÁK	HATÁROZÓ BETŰJELE	SZÓFAJ PONTOS NEVE
1. Alkonyatkor ím eltűnik. (<i>Arany János</i>)		
2. Ha látsz száraz kórót szélvésztől kergetve, (...) (<i>Petőfi Sándor</i>)		
3. Túl a Tiszán van egy csikós nyájastul. (<i>Ismeretlen szerző</i>)		
4. Száll a felhő nyugatra. (<i>Petőfi Sándor</i>)		
5. Nincsen rózsza tövis nélkül. (<i>Közhmondás</i>)		
6. Tenger virág nyílik tarkán körülötte, (...) (<i>Petőfi Sándor</i>)		

6. Irányhármasság

Írj a táblázatba a jeleknek és a kérdéseknek megfelelő határozókat!

→ HONNAN? MEDDIG?	• HOL? MIKOR?	→ HOVÁ? MEDDIG?

7. Helymeghatározás határozószókkal

Egy tanuló arra szólítja fel társait, hogy álljanak különböző helyekre az osztályteremben. Például: *Állj a kép alá! Menj a pad mögé!* Miután a játék résztvevői elfoglalták a helyüket, a tanuló a *Hol vagy?* kérdést intézi hozzájuk, amelyre a játékosoknak az *alatta, mögötte* stb. határozószókkal kell válaszolniuk.

8. a) Elemezd az alábbi mondatokat!

b) Helyettesítsd a határozókat kifejező ragos vagy névutós névszókat egy-egy határozószóval úgy, hogy a mondatok jelentése ne változzon! Például:
A házban meleg van. – Bent meleg van.

- 12-kor szoktunk ebédelni.

- Egy pillanat alatt elintézem.

- Az udvaron hagytam a bevásárlókosarat.

- Barátai nélkül jött el a színházba.

9. Pótold a hiányzó határozóragokat az alábbi szó szerkezetekben, majd alkoss velük mondatokat!

erdő_____ megyek

erdő_____ voltam

erdő_____ jártunk

város_____ lakik

elindult a város_____

gyár_____ dolgozik

hívatják az iskolá_____

pincé_____ tárolják

leviszi a pincé_____

10. Ellenőrizd, hogy valamennyi tanult határozófajta szerepel-e a szóhálóban! Írd le, amit találtál, majd egészítsd ki a többi határozóval a listát!

C	Á	Z	T	Á	R	S	R
O	K	L	H	E	L	Y	É
V	F	I	L	C	É	L	S
M	Ó	D	D	A	L	Y	Z
D	Z	A	U	Ő	P	G	E
D	Z	C	U	O	G	O	S
E	S	Z	K	Ö	Z	M	T
J	M	B	M	U	U	B	Y

11. Melyik népdalsorban van hely- vagy időhatározós szerkezet? Írj + jelet a táblázat megfelelő rovatába! Állapítsd meg a határozó szófaját is!

MONDAT	HELYHATÁROZÓ	IDŐHATÁROZÓ	SZÓFAJ
Este óta szól a muzsika.			
Fújdogál a szellő magyar hazám felől.			
Ősszel érik, babám, a fekete szőlő.			
Most szép lenni katonának!			
Zöld erdőben, zöld mezőben sétál egy madár.			

12. Foglald mondatba módhatározókként ötöt ezek közül a szavak, szerkezetek közül!

sebbel-lobbal

ímmel-ámmal

véletlenül

siránkozva

másképp

tévesen

egyúttal

egyhangúlag

tudta nélkül

gyalogszerrel

13. a) Készítetek csoportmunkában csomagolópapírra gondolkodástérképet a határozók fajtáiról!
- b) A csoport egyik tagja mutassa be az elkészült munkát a többi csoportnak! Véleményezték, ha kell, javítsátok egymás munkáit!

34. A jelző fogalma, jellemzői, fajtái

1. Elemezd az alábbi mondatot a tanult módon!

A klub tagjai kiváló emberek voltak.

a) Keresd meg és írd le a viszonyozós szókapcsolatokat! _____

b) Kérdezz az állítmányra, húzd alá a mondatban, és írd le a szófaját!

c) Keresd meg és húzd alá a mondatban a bővítményeket!

d) Ábrázold a mondatot!

e) Mit figyeltél meg, milyen szófajú szónak lehet jelzője a mondatban?

2. a) Keresd meg a jelzős szószerkezeteket a közmondásban!

b) Ábrázold a mondatot!

A legjobb gyümölcs körül rajzik a legtöbb darázs.

3. a) Elemezd az egyes mondatokat!

b) Írd ki oldalra a mondatban előforduló jelzőket, zárójelben jelezd, hogy milyen szófaj fejezi ki őket!

A) Dunának, Oltnak egy a hangja. (Ady Endre)

B) Éljen hát a hős vezér magzatja! (Vörösmarty Mihály)

C) A sűrű erdőnek ez a fája sok-sok madárnak adott otthont.

4. Mi a különbség?
Érzékelted vázlatos rajzon vagy ábrán!

Átvette tőle a kétszáz, lapos könyvet.

Átvette tőle a 200 lapos könyvet.

5. Játék – megbeszéléssel

a) Hangosan kiejtve és írásban is tagoljátok a lehető legtöbb módon az alábbi szöveget!

ezalányaszebb

b) Ellenőrizték és indokolták a megfelelő helyesírást!

6. Ábrázold az alábbi idézet jelzős szerkezeteit, majd a teljes mondatokat!

Az első három krajcárt még maga meglelte az anyám.

35. A minőség-, mennyiség- és birtokos jelző szófaja, elemzésük

1. Döntsd el, hogy melyik példában milyen jelző fordul elő!

1. Szürke haja lebben az égen, [...] (József Attila) _____
2. Nagy uraknak vára fénylik. (Juhász Gyula) _____
3. Szívét nem bántá még nyila szerelemnek. (Arany János) _____
4. Lehunyja sok szemét a ház, [...] (József Attila) _____
5. Nemzetemnek vagyok katonája. (Arany János) _____
6. A rakodópart alsó kövén ültem. (József Attila) _____
7. Nyihog, kapál, rúg, vág Toldi paripája. (Arany János) _____
8. Zöld föld felett, kék ég alatt a / Hangos pacsirta fütyörész. (Petőfi Sándor)

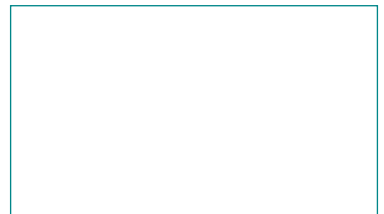
9. Odalenn a mély vadonban, / A csalános iharosban. (Vajda János)

10. Fönn, fönn a fagy baltája villog, [...] (József Attila) _____

2. Találós kérdés: Mi az? Ábrázold a jelzős szó szerkezeteket a mondatban!

Bölcs búbjáról cirmos cica
sárga szeme néz rám vissza
gyermekkoromból. (Fehér Ferenc)

3. a) Páros munkában ábrázoljátok a fenti versszak mondatát! Lépésről lépésre haladjatok a kérdésekkel (állítmány → alany, további mondatrészek)! Használjátok a tanult jelöléseket!

(viszonyzó szókapcsolat: _____)

1. igei állítmány: _____
2. _____ ?
3. bővítmény1.: → _____
4. _____ ?
5. bővítmény2.: → _____

6. _____ ?

7. bővítmény3.: → _____

8. _____ ?

9. bővítmény4.: → _____

10. _____ ?

11. bővítmény5.: → _____

12. _____ ?

13. bővítmény6.: → _____

14. _____ ?

15. bővítmény7.: → _____

b) Ellenőrizték, hány alárendelő szószerkezet van a mondatban, és van-e benne szószerkezetlánc!

c) A legvégén színessel írjátok át a jelzős bővítményeket!

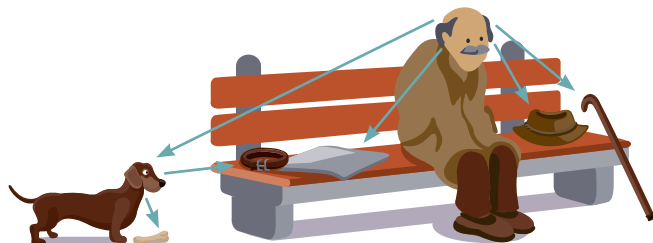
4. Csoportalakító játék

A nyuszitestvérek keresik egymást. Minden játékos kap egy papírdarabot, amelyre a nyuszik humoros tulajdonságait írtuk (pl. zseniális, találékony, szegény, hadaró, fürge; félős, buta, jószívű, segítőkész, pici; lógó fülű, szép szemű, karcsú, gyors járású; szürke, sáros a bundája, futóbajnok, kastélytulajdonos; szarkafészki kancsal, kurta farkú, kócos, ravasz). A játék (lehetőleg zenei aláfestéssel) ideje alatt a kapott papírokat adogatni kell egymásnak. Fontos minél többször megutaztatni. Ahogy a zene leáll, vagy jelet adunk, a nyuszitestvérek hangos kiabálással keresik egymást: azok a nyuszitestvérek, akik ugyanolyan tulajdonságokat találnak a papírjukon. Ha megtalálták, akkor gyorsan egymás mellé ülnek) (4-5 fős csoportok). Ezután csoportmunkában megvizsgáljuk a papíron szereplő mellékeveket (pl. milyen szófajú szavak; pozitív tulajdonság van-e rajta; olyan tulajdonság-e, amelyről nem tehet, ezért nem csúfolod; olyan tulajdonság, amelyen változtatni tudna).

(Kulcsár Marianna nyomán)

5. a) Írd le a nyilakkal jelzett szó szerkezeteket a rajzról!

- b) Milyen nyelvtani viszony figyelhető meg a szó szerkezet két tagja között?

- c) Válassz ki három szó szerkezetet, és alkoss velük egy-egy mondatot!

6. Emeld ki a mondatokból a jelzős szó szerkezeteket, és tedd zárójelbe, majd ábrázold őket! Mivel tudnád legkönnyebben bizonyítani, hogy a jelzők szabad bővítmények?

A város feje (ez a makacs, parancsoló fej) bágyadtan, / sárgán feküdt a vánkoso-
kon, / de még most is volt benne egy ünnepélyes dikció*, / amellyel elbúcsúzott a
tisztikartól, / szívökre kötvén a nemes város további gondozását, / aztán kihúzván
feje alól a város hivatalos pecsétjét, / egy mély sóhajjal nyújtá a főjegyzőnek: /
– Húsz évig nyomtam vele az igazságot.

(Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője – részlet)

* dikció = beszéd

7. Készítsetek felelettervet a füzetben vagy csomagolópapíron arra, hogyan mutatnátok be a mennyiségjelzőt, és miként rendszereznétek a hozzá kapcsolódó helyesírási kérdéseket! Használjátok közben a *Magyar helyesírás szabályai* 12. kiadásának saját vagy könyvtári példányait!

8. a) Húzzátok alá a megfelelő jellel a jelzőket a következő mondatokban! Egy mondatot ábrázoljatok is a tanultak szerint a jobb oldali üres keretben!

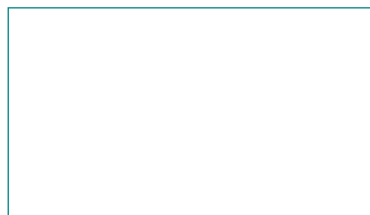
Sári nem olvasta el azt a jó könyvet?

Abból a különleges fagyiból nekem is vehettetek volna!

Ezt a kérdést ne is emlegessük!

Azt a kedvesebb lányt szeretném megismerni!

Azt a pirosabbik almát kérem!

b) Mi változna, ha elhagynátok a névmási utalószót a mondatokból?

c) Értelmezzétek, mi a fenti jelzők közös tulajdonsága a többletjelentés szempontjából! Mi a kijelölés „módja”?

9. a) Hasonlítsd össze a két példában a jelzők viselkedését a toldalékolás szempontjából!

MINŐSÉGJELZŐ JELZŐS SZERKEZETBEN	KIJELÖLŐ JELZŐ JELZŐS SZERKEZETBEN
Szép a ház melletti diófa.	Azt a ház melletti diófát szeretem.
az egri vár	Abból az egri várból lett a múzeum.

b) Fogalmazd meg szóban a legfontosabb különbséget!

10. a) Figyeld meg, hogyan használjuk a névmási kijelölő jelzőt névutós szókapcsolattal!

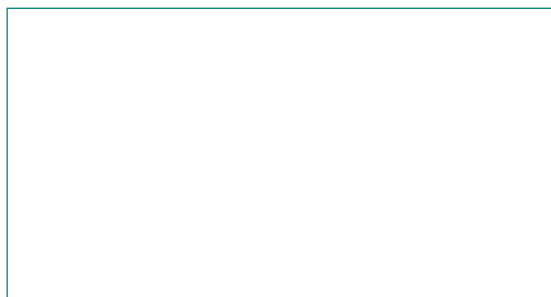

E mögött a ház mögött van a játszótér és a park. Ide járunk a kutyánkkal.

Mi ismétlődik a teljes alakban? _____

b) Rajzold le a jelenetet, amikor valaki helyesen így mondja röviden az előbbi mondatot:

Emögött van a játszótér és a park.

36. Az értelmező – Kiegészítő anyag

1. Játék

Kiraboltak egy édességboltot. A rendőrség nyomoz, éppen a tettes nyomában vannak. A nyomozók minden szemtanút kihallgatnak, vagyis az osztály egyik fele kérdez, a másik válaszol.

Ennek formája: az osztály 8 fős csoportokat alkot, a kérdés két egymással szembe forduló félkörben zajlik. Minden kérdés után eggyel odébb lépnek a nyomozók. Aki hibázik, zálogot ad, vagy nem szerez pontot.

a) A nyomozók egyszerű kérdést tegyenek fel! A szemtanúk röviden és pontosan, kizárólag értelmezővel válaszolhatnak.

Szabály: az értelmező az értelmezett szóval számban és esetben egyezzen!

Pl. *Látott egy férfit? Igen, láttam egy férfit, egy magasat. Odaadta a pénzt az eladónak? Igen/Nem adtam oda a pénzt az eladónak, a köpenyesnek.*

b) A következő körben legyen szerepcseré! A nyomozók már többet tudnak, ezért pontosítani akarják az ismereteiket. Ezúttal a szemtanú kezd: pl. *Az öltönyös sürgette a gyereket, a társát.* Erre a nyomozó megismétli a mondatot a *nem más, mint* szókapcsolat felhasználásával: *A gyerek nem más, mint az öltönyös társa.*

Szabály: Az első tárgynak az értelmezését kell megadni! A szerkezet (a nyomozó mondatában) megfordítható. (*Az öltönyös nem más, mint a gyerek társa.*)

c) Harmadik körben ismét cseréljétek: értelmezői határozóval pontosítjuk az értelmezett szó jelentését.

Szemtanú: pl. *A gyerek a pult mögé, a kamrába ment.* Erre a nyomozó: *A gyerek a pult mögé, egészen pontosan: a kamrába ment.*

Szabály: időre vagy helyre utaljunk, szűkítő értelemben!

Beszéljétek meg, nehéz vagy könnyű volt-e a nyomozás! Kinek milyen szerepben voltak nehézségei? Mire kellett nagyon vigyázni? Mi ment könnyen?

2. Magyarázzátok meg a következő példák alapján, mi az értelmezői szerep

Tánc kezdődik, fürge, pörge.

Veszek neki csizmát, pirosat.

Születésem napját, azt nem tudom.

Adok érte jó forintot, százat!

3. Vizsgáld meg, hogy milyen szerepet kap az értelmező ebben a mondatban!
Veszek neki csizmát, pirosat.

- a) Milyen toldalékot kapott az értelmező? _____
b) Melyik bővítménnyel jelöli ugyanazt? _____
c) Tehát minek tekinthetjük, milyen szerepet tölt be? _____

4. a) Keresd meg az értelmezőt az alábbi idézetben!
b) Állapítsd meg, hogy melyik mondatrészhez kapcsolódik!
c) Magyarázd meg az értelmező alkalmazását Arany János soraiban!
„[...] S parancsot ad / Király, rettenettest, [...]”

5. Magyarázzátok meg, miért igaz példánkban, hogy az értelmező felveszi az értelmezett szó ragját!

Both bajnok hol van, szegény? (Arany János)

6. a) Ellenőrizd a mondatban a tagolást és a helyesírást!

István Juli a gazda felesége a gazda János Jani a kislegény kimentek a mezőre.

- b) Milyen nyelvtani és helyesírási tudnivalót kell megfontolni, ha szeretnéd megtudni, hányan mentek ki a mezőre?

- c) Hány helyes megoldása van a feladatnak? _____

37. Az egyszerű mondat helyesírása

1. a) Pótold a tagolatlan mondatok írásjeleit!

Nee Jajaj Szia Csókolom Naná Öregem

b) Miért könnyű megjegyezni a rájuk vonatkozó szabályt? _____

2. A példák alapján állapítsd meg, mikor használunk vesszőt a halmozott bővítmények között!

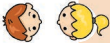
Zalán és Piroska napközisek. Pali, Annamária, Ádám nem azok. Nekik haza kell menniük, vagy a könyvtárba. Délután könyvtárba mennek, sportolnak. Nehéz, de jó dolog sportolni. Palit, Zalánt felfrissíti a futás.

3. Írd be a megfelelő írásjelet a mondathoz úgy, hogy kifejezze a beszélő kommunikációs szándékát!

Nagy a láрма	(Nem tetszik neked, zavar, sőt idegesít.)
Nem mentél el kirándulni	(Vádlóan, számonkérően.)
Csak ne lennék ilyen türelmes	(Tagadva óhajtó.)
Kulcs a lábtörlő alatt	(Figyelmeztetésként.)
Nem láttam senkit	(Felháborodva és hitetlenkedve.)
Mit tettél	(Kérdezve)
Felállni	(Parancsolva.)
Hiába	(Gúnyosan)
Nem viszed el mindjárt	(Csodálkozva.)
Miért ver engem a sors	(Fájdalmasan, értetlenül stb.)

4. Mit fejez ki Arany János mondata a felkiáltójellel és a három ponttal együtt?

Mily temérdek munka várt még!...

5. Szóaltassátok meg a következő mondatokat többféle írásjellel és többféle intonációval (mondat- vagy beszéddallam)!

Megjött.

Hiányzik.

Hiába.

Rettenetes.

6. Pali, az iskolarádió riportere, arról faggatta a diáktársait, milyen szabadidős programokat szeretnének az iskolában. Sajnos neki csak a lejegyzés sikerült.

a) Javítsd ki a helyesírási hibáit!

Bea: bárcsak tartanánk idén is jelmezbált

Kriszti: szeretnék újra táncolni egy ki mit tudon

A fiúk: ugyan már rendezzünk focibajnokságot

b) Ellenőriztétek a megoldásokat közösen, és beszéljétek meg:

- hová kell írásjeleket tennetek: hová vesszőt, és hová más írásjelet;
- hol álljon nagy kezdőbetű!

c) Milyen módjai vannak a helyesírási kérdések tisztázásának? Ti mit választottatok? _____

7. Jókai Mór egy mondatát idézzük *A kőszívű ember fiai* című regényéből.

a) Tagold helyesen a mondatot!

Ami volt a pun népnek Karthágó Izraelnek Jeruzsálem a keresztény világnak a szent föld a franciáknak Párizs az oroszoknak Moszkva az olaszoknak Róma – az volt mi nekünk Budavár.

b) Ha találtál olyan szót, amelyet ma már másképpen kell írni, írd le a mai helyesírás szerint!

c) Miért van olyan sok vesszőre szükség ebben a mondatban?

SZÓKINCSGYARAPÍTÓ

Mindenki írja fel legkedvesebb idézetét egy kártyára, majd gyűjtsétek össze, és osszátok vissza a kártyákat véletlenszerűen!

a) Írd le a füzetedbe a megkapott kártya idézetét, majd alakítsd át tartalmi idézetté! Ha hibát találsz az eredeti idézet leírásában vagy pontosságában, javítsd!

b) Cseréld ki a kártyádat a padtársaddal, és ismételd el az ő idézetét tartalmi kivonatban!

38. Gyakorolj!

1. a) Nevezd meg, melyik mondatban milyen határozó van!

Ötig tartott a megbeszélés.

– A kertkapuig ért a sövény.

Annamáriával és Zalánnal találkoztam.

– Tanulj meg késsel és villával enni!

Hallottam őt jól is, de rosszul is énekelni.

– A meccs után fáradtan ücsörgött az öltözőben.

- b) Elemezd a mondatokat, készítsd el ágrajzukat a füzetedben!

2. a) Keresd meg és jelöld az alábbi mondatokban a jelzőket!

Három vagy négy almát kérek.

Megnéztem Zalán és Pali órarendjét.

Annamária anyukája finom süteményt sütött.

Érdekes és izgalmas az új film.

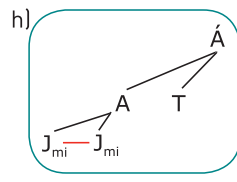
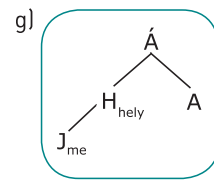
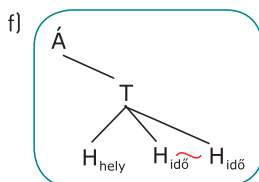
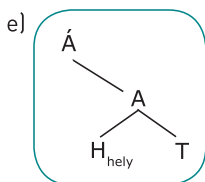
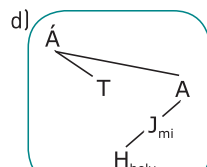
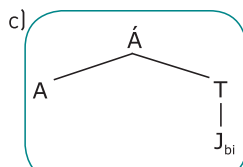
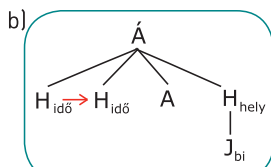
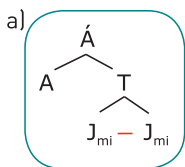
Felejthető volt a tegnapi meccs.

- b) Elemezd a teljes mondatokat, készítsd el az ágrajzukat füzetedben!

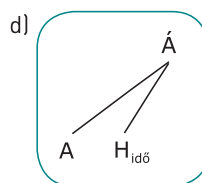
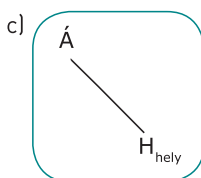
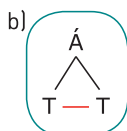
3. 1. Alkossatok egy-egy mondatot az ágrajzoknak megfelelően! Írjátok le a füzetbe!

2. Ellenőrizzétek egymás megoldásait!

3. Ha bonyolultabb kérdés került elő, azt jelezzétek a tanárotnak, és a feladat megoldását beszéljétek meg a táblánál!

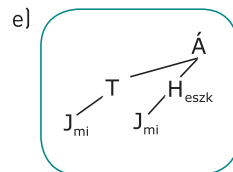
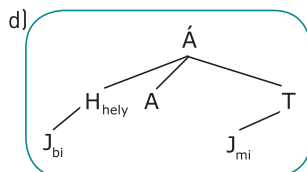
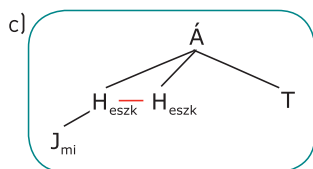
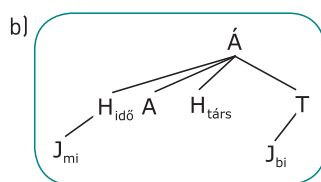
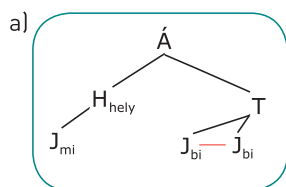

4. a) Írj az ágrajzokhoz egy-egy mondatot a füzetedbe!

b) Elemezd a következő mondatot, majd készítsd el az ágrajzát a füzetedben!
A szomszéd kutyája mindig hangosan ugat.

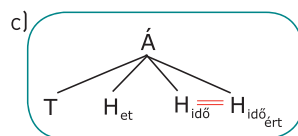
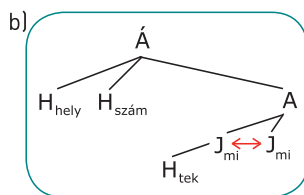
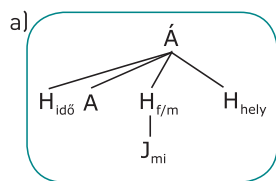
5. a) Írj az ágrajzokhoz egy-egy mondatot a füzetedbe!

b) Bővítsd a megadott mondatrészekkel az alábbi minimális mondatot! Mondat-
részek: időhatározó, helyhatározó, társhatározó, minőségjelző, birtokos jelző.
Kirándultunk.

c) Ábrázold a füzetedben a bővített mondatot!

6. a) Írj az ágrajzokhoz egy-egy mondatot a füzetedbe!

b) Készíts az ágrajzok alapján írt bővített mondataid mindegyikéből minimális mondatot!

39. Összefoglalás – Mondatok, mondatrészek: a határozók és a jelzők

1. a) Egészítsd ki a mondatot határozókkal a megadott kérdésekre válaszolva! Írj le minden újabb mondatot annak megfelelő szórenddel, ahogyan bővült!

Zalán táncolt.

(mikor táncolt?) _____

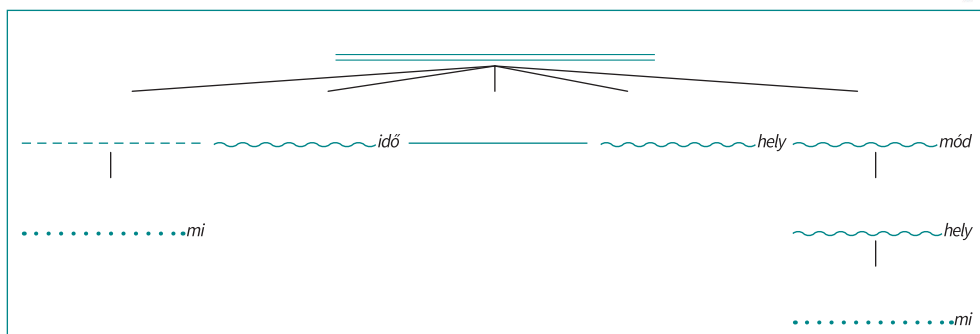
(kivel táncolt?) _____

(hol táncolt?) _____

(hogyan táncolt?) _____

- b) Készítsd el a mondat ágrajzát!

2. Építs fel egy saját mondatot az alábbi tervrajz alapján!

3. Milyen eltérés van a vastagon kiemelt szó alakja és mondatrészi szerepe között?

Szüntelenül az erdőt járja.	alakja szerint: szerepe szerint:
Hozd vissza minél előbb a könyvem!	alakja szerint: szerepe szerint:
Szeretek nagyokat aludni.	alakja szerint: szerepe szerint:

4. Állapítsátok meg hangos olvasással, melyek a hangsúlyos mondatrészek a következő Petőfi-versek címében!

a) Húzzátok alá a nyomatékos szót!

- Az én mátkám _____
- A XIX. század költői _____
- Sors, nyiss nekem tért... _____
- Kakasszóra a hajnal ébred _____
- Egy gondolat bánt engemet... _____
- Itt van az ősz, itt van újra _____
- Költő lenni vagy nem lenni _____
- Hány hét a világ _____

b) Írjátok a cím mellé a kiemelt szó szófaját, és tetszés szerint két verscímnek készítsétek el az ágrajzát!

c) Mi a véleményetek Petőfi címadásáról? Érveljétek mellette vagy ellene, indokoljátok is!

5. a) Mondd el saját szavaiddal, hogy milyen helyesírási szabály érvényesül az alábbi egyszerű mondatok esetében!

- Finoman megmunkált ezüst ékszereket és használati tárgyakat találtak a régészek az ásatás során.
- A környéken gyakran előforduló, ezért nem túl értékes leletekre bukkantak a régészek.
- Anya vagy apa visz majd ki a pályaudvarra?
- Vegyél a piacon hagymát, paradicsomot, uborkát meg valami gyümölcsöt is!

b) Válassz ki két mondatot, elemezd őket, és készítsd el ágrajzukat a füzetedben!

40. Ellenőrizd a tudásodat!

1. a) Olvasd el Békés Pál *Félőrlény* című meseregénye 2. fejezetének részletét!

Délutánonként a Félőrlény és a barátai a tisztáson teáztak a két bölcs és szép tölgyfa között. Megterítették egy nagy, kerek rönköt ropogós hófehér abrosszal, és aranyzöld fenyőtűtea csorrant a hófehér kancsóból a hófehér csészékbe. Csilingeltek az ezüstkancsok, és apró szemű gyöngycukor hullott a teába, megillatos citromcsöpp. Egyedül Csatang, a Félőrlény legrégibb és legjobb barátja csorrantott tejet az aranyzöld italba, mert kedvelte a külföldi módit, de ezen nem veszték össze. Kortyolgatták, szüröcsölgették a teát a megterített farönk körül, és beszélgettek. Csakis kellemes dolgokról folyt a szó: csupálásról, porhanyításról, rakosgatásról, csatangolásról – és persze mindenféle történetekről. Rendszerint az első és a második csésze tea között a Kiserdő-lakók megkérték a Félőrlényt – aki akkor (nem győzőm hangsúlyozni) nem volt még Félőrlény! –, ugyan hozna elő egy könyvet, és olvasna fel belőle. Ő megkérdezte: mit szeretnének hallani? Mire azt felelték: mindegy. Akkor a Félőrlény azt mondta: no de mégis. A többiek meg: rád bízunk. Ekképpen huzakodtak, udvariaskodtak egy kicsinyég, ahogyan illik, azután a Félőrlény kihozott egy könyvet – mindig mást, hiszen a könyvtára akkora volt, hogy a világ végéig futotta volna belőle új meg új történetekre –, és fölolvastott. A hangja telten zengett, selymes volt, fényes, nyugtató. És mesélt, mesélt, mesélt, míg le nem ment a nap.

- b) Mit tudtál meg az olvasottak alapján Félőrlényről?

- c) Mit tudtál meg Csatangról?

- d) Hol élnek a regény szereplői?

- e) Milyen szokatlan szavakat találtál a szövegben, és mi a jelentésük a szövegkörnyezet alapján?

2. És mesélt, mesélt, mesélt, míg **le ne ment a nap**.

a) Helyettesítsd a kiemelt alanyos szó szerkezetet egy időhatározóval!

b) Helyettesítsd a kiemelt alanyos szó szerkezetet egy birtokos jelzős szó szerkezetel!

c) Fogalmazd meg a mondatban leírtakat egy egyszerű mondatnál vagy az időhatározós vagy a birtokos jelzős szó szerkezet felhasználásával!

3. a) Gyűjtsd ki a mellékneveket a szövegből aszerint, miről mondanak el valamit!

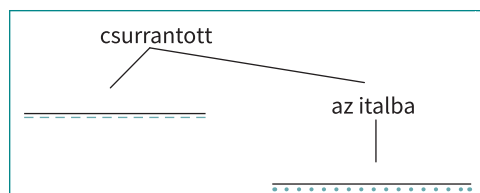
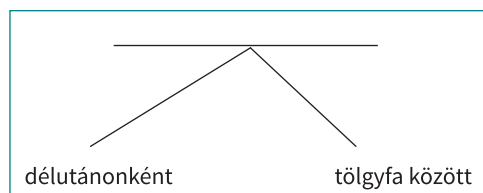
a helyszínről

a színekről

a szereplőkről

b) Milyen hangulatúak ezek a szavak? Mivel vannak összhangban?

4. Egészítsd ki a szó szerkezeteket a megfelelő szóval a szöveg figyelmes olvasása és a szokásos kérdés alapján!

5. Gyűjts halmozott mondatrészeket a részletből egy-egy sorba! Írd melléjük, milyen szerepük van a mondatban!

halmozott mondatrészek

szerepük a mondatban

V. KOMMUNIKÁCIÓ ÉS TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ

41. A tömegkommunikáció

1. Keresd ki a kommunikációs folyamat tényezőit a szóhálóból!

V	S	G	B	S	D	T	N	D	R	O	J	I	Ü
P	I	R	J	E	L	S	K	K	H	D	B	R	Z
E	H	S	Z	H	S	Q	A	Ó	I	L	K	O	E
S	H	G	S	T	U	Z	M	D	I	F	B	L	N
Z	Y	P	M	Z	F	P	É	F	Q	B	V	G	E
M	D	A	I	C	A	O	Q	D	J	Z	J	K	T
E	H	L	M	Í	S	C	M	T	T	E	S	G	Z
C	B	C	I	M	W	A	S	W	W	E	C	M	J
S	V	F	K	Z	L	L	T	A	S	T	M	R	O
E	E	C	A	E	I	J	A	O	T	R	W	P	T
R	L	C	A	T	U	O	S	T	R	O	X	Z	Ó
E	P	D	O	T	F	Z	K	A	O	N	L	F	U
E	N	F	E	L	A	D	Ó	X	S	O	A	Á	U
Y	K	I	S	E	L	Ö	A	D	Á	S	O	C	S

2. Beszéljétek meg! Miért előnyös, hogy a személyes kommunikációban sok lehetőség van a beszélők szerepcseréjére? Mi az, amiért sokan azt gondolják, könnyebb szóban felelni, mint írásban? Miért könnyebb írni arról, amiről nehezen beszélünk?

3. Képzeld el, hogy Pali beleszeretett Piroskába, és ezt egy e-mailben megírja neki. Ebben a helyzetben mi (vagy ki) felel meg az alábbi fogalmaknak?

Címzett: _____ Kód: _____

Feladó: _____ Csatorna: _____

Üzenet: _____

4. a) Olvasd el figyelmesen a tömegkommunikációra jellemző kifejezéseket!

intézményes a megjelenése; nyilvánosan terjesztett; egyirányú, nem nagyon lehet szerepet cserélni a feleknek; nem személyes, hanem közvetett, nem vagyunk egy térben; széles közönségnek szól; látványos, változatos; egyszerre nyelvi és nem csak nyelvi eszközök; sok képi és zenei hatás.

- b) Válaszd ki a felsorolásból, és húzd alá a legfontosabb eltéréseket, amelyekkel megkülönböztetjük a tömegkommunikációt a hagyományos kommunikációtól!

5. Mutasd be a hagyományos kommunikációs modell rajzán, milyen kiigazításokkal és bejegyzésekkel jelezned a tömegkommunikáció legfontosabb eltéréseit!

6. a) Válaszd ki a 4. feladat felsorolásából a tömegkommunikáció olyan tulajdonságait, amelyek miatt népszerű!

b) Mi tetszik és mi zavar benne? Csak a legfontosabb 3-3 dolgot írd le!

Tetszik az, hogy ...	Nem tetszik vagy zavar az, hogy ...

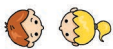
7. Milyen sorrendbe állítanád a kommunikációs célokat a) a 20. század első felében, a rádiózás korában, és milyenbe b) manapság, a tömegkommunikáció világában?
Célok: kultúráközvetítés, szórakoztatás, befolyásolás, információ

a)

b)

Beszéljétek meg az osztállyal, mi és miért változott!

8. a) Érveljétek a következő állításról! Tartsátok szem előtt a kulturált vita szabályait!

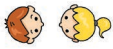
Az, aki nem néz meg mindent a tévében, kimarad valami fontosból a világban.

Igaz

Nem igaz

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

b) Foglaltok össze szóban, mire jutott az osztály a kérdésben!

9. Vizsgáljátok meg páros vagy csoportmunkában, mi lenne, ha nem köszönnék egymásnak! Beszéljétek meg egyenként az alábbi helyzeteket!

Kutyasétáltatás közben egy idegen járókelőnek: _____

A körzeti orvosnál, mikor belépsz a váróterembe: _____

Ha sms-t írsz az osztályfőnöknek, hogy megbetegedtél: _____

Kiránduláskor az erdőben melletted elhaladónak: _____

A postás elmegy melletted a lépcsőházban: _____

Ha e-mailben küldöd el a házi feladatod a magyartanárnak: _____

Ha a nagymamádat felhívod telefonon: _____

A barátodnak, mikor csetelsz vele: _____

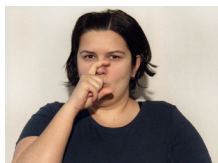
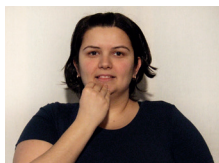
10. További ajánlott kérdések vitára, megbeszélésre, vagyis disputára:

a) Zalán gyakran elfelejt köszönni. Sajnos csak egy helyzetben engedheti meg magának, hogy ne köszönjön. Melyikben?

b) Nektek mikor milyen gondot okoz a köszönés? A ma elterjedt üdvözlési formák mindegyikével tudtok azonosulni? Mi nem tetszik és miért?

KITEKINTŐ

Olvass utána
a jelnyelvnek,
és fejtsd meg
a következő jeleket:

42. A média

1. a) Rajzolj egy-egy szimbolikus képet a megnevezések alá, szómagyarázat helyett!

forró média

hideg média

- b) Írd be a táblázatba a két médiatípus tulajdonságait!

FORRÓ MÉDIA	HIDEG MÉDIA

2. A média főnevet a magyarban az 1970-es években kezdték a sajtó szinonimájaként használni.

a) Mit gondolsz, miért volt szükség arra, hogy a sajtó szót újabbal váltsák fel?

b) Hol tudod megnézni, mi az eredeti jelentése a latinban a médium szónak?

c) Hogyan kapcsolódik ez a jelentés a mai magyar szóhasználathoz?

d) Milyen egyéb jelentését ismered a médium szónak a magyarban?

médium: _____

3. Milyen képesség?

a) Add meg a megfelelő képhez húzott vonallal a szó jelentését!

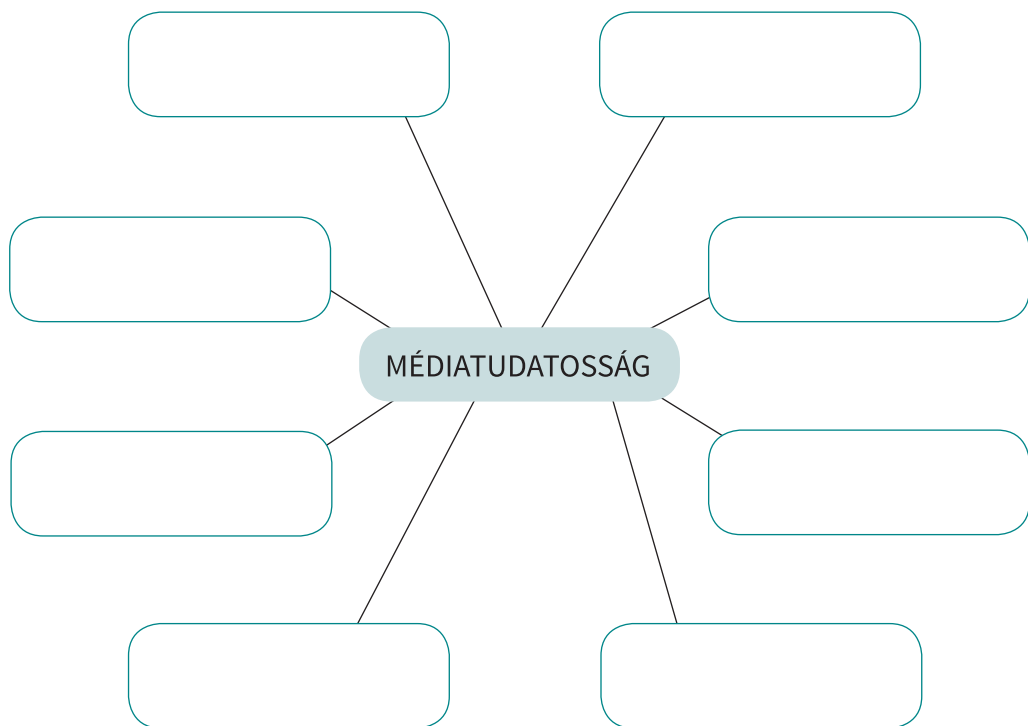
vizuális
audiális

b) Írd le, milyen jelentésben használják a vízió szót a következő mondatban!
A megbeszélésen a szakemberek előadták a víziójukat a térség jövőjéről.

c) Keresd olyan kifejezéseket a magyarban, amelyben felfedezhető a vízió-vizuális szavak közös töve! Mi bennük a közös?

4. Mi jut eszetekbe a médiatudatosságról a tanultak és tapasztalataitok alapján? Rendezzétek el a gondolkodástérképen a kulcsszavakat! 🧠 🐟

43. A rádió

1. Készítsetek heti műsortervet egy képzeletbeli ifjúsági rádió számára! Műsoridő: napi 6 óra. Adjatok találó nevet az adónak, a műsoroknak, és jelezzétek zárójelben a műsor műfaját (pl. rádiójáték, rádiószínház, riport, mese)! Ti is kitalálhattok saját műfajokat!

	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖR-TÖK	PÉNTEK	SZOMBAT	VASÁRNAP

2. Milyen régi rádióadókat és műsorokat ismersz? Érdeklődj szüleidtől, nagy- szüleidtől!

RÁDIÓADÓ	MŰSOR

3. Milyen szerepe volt a rádiózásnak a második világháború alatt? Ez a helyzet mely kommunikációs funkció(kat)t helyezte előtérbe?

4. a) Válaszolj a kérdésekre saját kutatással!

MIKOR SZOKTAK AZ EMBEREK RÁDIÓZNI?	KIK MIT HALLGATNAK?	MIT CSINÁLNAK RÁDIÓZÁS KÖZBEN?

b) Foglald össze a táblázat tartalmát egy rövid fogalmazásban *A rádiózás helyzete ma* címmel!

5. Próbáld ki! Miről tudod megállapítani, ha belehallgatsz az adásokba, hogy egy csatorna kereskedelmi vagy közszolgálati?

6. Páros munkában készítsétek el egy rádiós tehetségkutató verseny kiírását! Írjátok le a verseny címét és a legfontosabb elvárásokat a versenyzőkkel szemben! „Olvassátok be” a kiírást az „osztályrádióban”!

KITEKINTŐ

Tudtad-e, hogy a Nobel-díjas Békésy György készítette a 1930-as években a Magyar Rádió stúdióinak akusztikus tervezését?

Ha érdekel, milyen szerepük volt a magyar hangmérnököknek abban, hogy európai színvonalú adásokat lehetett sugározni; ha többet akarsz tudni a rádiózásról és a Magyar Rádió történetéről, látogass el a Magyar Rádió múzeumába (Budapest, Pollack Mihály tér), vagy keress olyan könyveket és forrásokat, amelyek ezzel a témával foglalkoznak, például a mek.oszk.hu oldalon!

44. A televízió

1. Kérdezzétek egymást társaddal! Jegyezzétek le a válaszokat a füzetetekbe, majd hasonlítsátok össze a többiekével!

- Tudod-e, mit jelent a televízió szó?
- Milyen típusú csatornák vannak?
- Hány magyar tévécsatornát ismersz?
- Sorolj fel gyerek- és ifjúsági műsorokat!
- Elegendőnek és megfelelőnek találod-e az ifjúsági műsorokat?
- Mikor szoktad kritikaként kikapcsolni a tévét?
- Zavarnak-e a reklámok műsor közben, vagy éppen azokat várod?

2. Beszélgetsetek a címekről! Keressetek különbségeket a tájékoztatás megfogalmazásában!

Tény: 6 elefánt pusztult el Indiában, orvadászat következtében.

Címek:

- A) Indiában elpusztultak az elefántok orvadászat következtében
- B) Indiában elpusztultak elefántok orvadászat következtében
- C) Orvadászat következtében pusztultak el az elefántok Indiában?

Tény: Idén két hét helyett három hét lesz a téli szünet.

Címek:

- A) Egy héttel kevesebbet tanulhatnak a diákok idén
- B) A téli szünet idén 50%-kal meghosszabbodott
- C) Okosabb lesz-e a diák, ha egy héttel tovább élvezi a bejgli okozta örömeit?
- D) A téli sportok örömeit, a meghosszabbított szünidő miatt, tovább élvezhetik a diákok

3. Helyszíni tudósítás – szituációs játék

Baleset történt: egy villamos kisiklott. Halálos áldozat nem volt, a mentők hat percen belül a helyszínre érkeztek. Öt ember könnyebben, egy férfi súlyosan sérült, őt a mentők kórházba szállították.

a) Találjátok ki a baleset konkrét körülményeit! Adjátok elő a jelenetet! Tájékoztasd a tévénézőket a megtörtént eseményekről különböző stílusban! A közvetítés stílusa legyen:

- tárgyilagos vagy hatásvadász
- higgadt vagy zaklatott

b) Beszéljétek meg a jeleneteket!

- Melyik beszámolóból tudtál meg többet a baleset körülményeiről?
- Mitől tárgyilagos egy közvetítés?
- Milyen különbség lehet a szemtanú és a később érkező riporter beszámolója között?

4. A képernyőn innen és túl – szituációs játék

Műsorvezető vagy egy népszerű zenei tévécsatornán. A mai műsorban a következő szám az egyik kedvenc együttesed rövidfilmje, klipje lesz.

a) Milyen tartalmi elemek tehetik érdekessé egy együttes bemutatását?

b) Foglald össze öt mondatban, mit tudsz az együttesről, és miért ezt a számukat választottad!

c) Gyűjtsetek szempontokat közösen az összefoglaló előadásmódjához!

fellépés, külső _____

beszédtempó _____

mozgás, gesztusok _____

d) Add elő bemondóként az összefoglalódat osztálytársaidnak a fenti szempontok alapján!

e) Beszéljétek meg, hogyan lehetett volna még hatásosabb az előadás!

5. a) Gyűjtsd össze a műsorújságból vagy az internetről, hogy egy adott napon 17.00–19.00 óra között milyen típusú műsorokat sugároz a televízió!

CSATORNA NEVE	TÉVÉMŰSOR CÍME	TÉVÉMŰSOR TÍPUSA

b) Karikázd be azt a műsort, amelyiket rendszeresen megnézel!

c) Indokold meg, miért és milyen műsort szoktál megtekinteni!

- Milyen műsort szeretsz felnőttekkel együtt nézni? Miért?
- Mi a hátránya és mi az előnye, ha egy lakásban folyton be van kapcsolva a tévé?

6. a) Figyeld meg, hogyan olvassák fel a híreket a híradó műsorvezetői!

b) Olvassátok el figyelmesen az alábbi hírt!

Tortát kap születésnapjára az állatkerti kiselefánt

Hanga Zoltán, az állatkert szónívője az MTI-nek elmondta, hogy főtt rizsből, sárgarépából és egyéb zöldségekből készült tortát kap Asha és anyja, Angele. Sőt, a gondozók az elefántok által különösen kedvelt kukoricaszárakból ki is rakják Asha nevét.

Az ünnepséget tizenegy órakor tartják az elefántcsarnokban, ahova az elefántokat nemrég szoktatták át. A szülesskor és az azt követő időszakban ugyanis a régi elefántház istállójában éltek, mert ez az újszülött elefánt számára nagyobb biztonságot nyújtott. Az új elefántcsarnokban árok választja el az állatokat a látogatóktól, így jobban láthatóak.

(Forrás: hvg.hu)

- c) Olvassátok fel egy híradó műsorvezetőjeként a fenti hírt, figyelve az a) pontban leírtakra! Beszéljétek meg, hogy kinek hogyan és melyik szempontnak sikerült megfelelnie!

45. A reklám

1. Gyűjtsétek össze a következő reklámtípusok főbb jellemzőit!

AZ INTERNETES REKLÁM	TÉVÉREKLÁM	SAJTÓREKLÁM

2. a) Dolgozzatok csoportban! A csoport egyik tagja olvassa fel a következő idézetet a reklámok előadásmódjában!

A reklám helye... Mi lenne, ha egy reklám igazat mondana, vakító fogsorok, robbanékony csokoládék és szédítő illatok helyett az emberi test romlásáról, a kapcsolatok elhidegüléséről, visszataszító és tragikus mindennapi tapasztalatainkról is beszélne? *(Lackfi János)*

- b) Minden csoport az idézetben olvasottaknak megfelelően írjon egy rövid „reklámot”! Mutassátok be az új szöveghez illő módon!

3. Képzeld el, hogy egy sportközpontot nyitsz, ahol a kedvenc sportodat fogják majd űzni a mozogni vágyók. Tervezz logót, és mutasd meg a társaidnak! Találj ki hozzá rímelő szlogent!

4. Keress példát olyan reklámokra, amelyek megfelelnek az alábbi szempontoknak!

- Szójáték a reklámban:

- Vélemény kifejezése a reklámban:

- Kérdés a reklámban:

- Felszólítás a reklámban:

- Személyes hangvétel a reklámban:

KITEKINTŐ

Beszélgétek meg, hogy mik a főbb jellemzői a hatásos reklámplakátnak! Tervezzetek reklámplakátot az önkéntesség vagy a környezetvédelem témaköréből saját korosztályotoknak! Tűzzétek ki az osztályban a falra, és értékeljétek a plakátjaitokat!

46. A világháló

1. Keress olyan szót a középső oszlopba, amely az első oszlopban szereplő szó utótagja, ugyanakkor a második oszlopban látható szó előtagja – és így két értelmes szót kapsz. Minden sorban minimum az egyik szó a média témához kapcsolódik. (Segítségként megadtunk egy példát.)

világ	háló	szoba
hír		vevő
műsor		járás
vezér		író
heti		zárt

2. Keresd meg az internettel kapcsolatos szavakat a szóhálóból!

D	H	H	T	B	C	P	S	I	D
R	B	G	N	K	U	K	A	C	W
C	Ö	L	W	F	S	V	R	H	E
C	N	K	B	I	V	O	C	O	B
U	G	A	L	E	F	E	R	N	O
W	É	T	O	M	P	I	Q	L	L
R	S	T	G	A	G	O	R	A	D
Q	Z	I	G	I	M	R	V	P	A
P	Ö	N	E	L	R	J	D	C	L
B	C	T	R	Z	U	I	E	T	K

3. A hegyek közé utaztok erdei iskolába. Terveztetek párban automatikus válasz e-mailt, amit a postafiókotok a hosszú vonatút alatt mindenkinek elküld, akitől e-mailt kaptok. Minden szóban csak „e” vagy „é” magánhangzó lehet!

4. Nézz utána, mi a jelentése a csip (chip) és a cset (chat) szónak!

5. Nélkülözhető-e világunkban az internet?

a) Képzeld el egy napodat internettel, és képzeld el anélkül! Írd le, mennyiben más a két nap!

b) Mit tennél az adott helyzetekben internet nélkül?

- beteg barátnőd értesítése a házi feladatról _____
- filmet keresel a moziújsorban _____
- játék a számítógépen _____
- anyaggyűjtés kiadványhoz _____

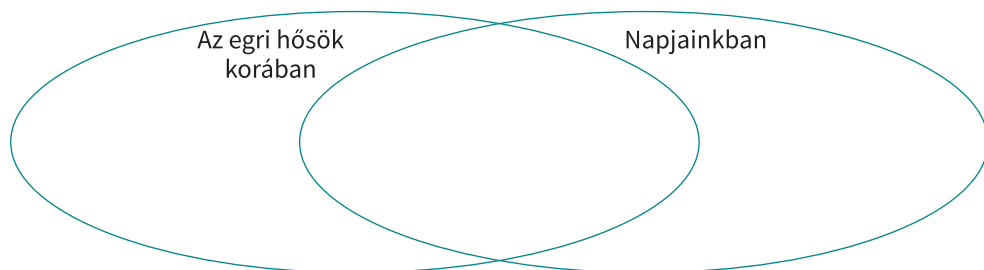
6. Kommunikáció régen

a) Milyen eszközökkel tartotta a kapcsolatot Dobó István a külvilággal? Hogyan szerzett híreket a török elleni harcok idején?

b) Az információszerzésben és -átadásban kinek, milyen embernek a tudása ér sokat akkor?

c) Hasonlítsd össze az írás-olvasás és nyelvtudás szerepét a két korban!

7. Ajánljatok érdekes internetes oldalakat társaitoknak a következő témákban (legalább hármat válassz)!

kézműves ötletek, érdekes kísérletek és rejtvények, viccek és találós kérdések, szép idézetek, sporthírek, finom receptek, különleges állatok

KITEKINTŐ

a) Olvass utána a Wikipédia eredetének, működésének! Mit gondolsz, te is lehetsz egyszer fejlesztő? Milyen felelősséggel jár ez a szerep?

b) Nézz utána, mit jelent a postagalamb elnevezés! Napjainkban hol találhatóak, és mire használják a postagalambokat?

47. Légy óvatos a monitor előtt!

1. Gyűjts adatokat saját médiafogyasztási szokásaidról!

	TÉVÉZÉS	SZÁMÍTÓGÉP/TELEFON
Mennyi idő naponta/hetente?		
Mit csinálsz pontosan?		

2. Milyen szabadidős tevékenységek jellemzőek rád?

	SPORT	ZENÉLÉS, TÁNC	MÁS HASZNOS VAGY KREATÍV MUNKA
Mennyi idő naponta/hetente?			

3. Hasonlítsátok össze előbb páros munkában, majd csoportban egymás adatait, és beszéljétek meg az eltérések okát! Adjatok egymásnak tanácsot:

- a) mit érdemes megnézni a tévében,
b) hogyan lehet figyelni arra, hogy ne legyen valaki számítógépfüggő!

4. Készítsd el az ideális napirendedet, amelyet szeretnél megvalósítani! Írd le pontosan,

- hány óra tanulás és munka,
- hány óra sport, és milyen mozgás,
- mennyi játék, beszélgetés lenne benne!

48. Gyakorolj!

1. Lényeglátó

Készítsetek szókétyákat a tanult tömegkommunikációs fogalmakból páros munkában, A/5-ös papírra (egy írólap nagysága)! A lap egyik oldalán legyen a tanult fogalom, a másik oldalán a fogalomhoz kapcsolódó hívóképek vagy ábrák kulcsszavakkal.

Kezdődhet a játék!

Gyűjtsétek össze, és lássátok el sorszámmal a képeket, majd tűzzétek ki körben az osztályterem falára! Ügyeljete rá, hogy mindenki kizárólag a képeket láthassa! Állapodjatok meg a szavazás módjáról, jelöljétek ki számlálóbizottságot! Mindenki haladjon el a képek előtt, és azután megegyezés szerint szavazzon arról, hogy kinek a munkája tudta legjobban rávezetni a fogalomra! Ellenőrzés után levehettek a képeket, és azonosíthatjátok, kik voltak a legügyesebbek.

2. Írj rövid, hárommondatos tájékoztató hírt a tévéhíradóba a következő szavak felhasználásával!

medve

gyár

beszél

koszorú

elkezdődik

csata

miért

emlék

3. a) Írj verset a címnek megfelelően a megadott rímekkel!

Tévé előtt

_____ tényleg!
_____ fénynek:
_____ fázzék,
_____ citerázzék!

b) Keresd meg Kovács András Ferenc *Télutó* című versét! Innen származnak a fenti sorvégek. Beszélgetsetek a versről!

49. Összefoglalás – A kommunikáció és a tömegkommunikáció

1. Mit jelent a tömegkommunikáció kifejezés?

2. a) Keresd ki a tömegkommunikációval kapcsolatos fogalmakat a szóhálóból! Összesen kilenc fogalmat rejtettünk el benne.

J	B	R	G	G	P	L	A	K	Á	T	N
O	S	E	A	R	F	R	E	K	L	Á	M
Y	H	L	S	N	H	B	G	F	P	L	H
Y	Í	D	L	Z	D	R	Á	D	I	Ó	M
Z	R	R	D	Y	É	E	X	V	H	R	É
E	A	G	I	C	T	L	V	S	A	W	D
T	D	R	B	P	U	E	G	Ú	T	W	I
I	Ó	P	J	P	O	P	L	E	R	N	A
K	O	I	N	T	E	R	N	E	T	X	E
K	F	I	H	Í	R	I	T	P	F	É	X
T	U	D	Ó	S	Í	T	Á	S	Z	O	S
N	F	F	J	I	N	T	E	R	J	Ú	N

b) Írd le, hogyan kapcsolódnak az egyes fogalmak a tömegkommunikációhoz!

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

3. Dolgozzatok négyfős csoportokban! Minden csoporttag válasszon ki egy fogalompárt, és magyarázza el társainak példák segítségével a fogalmak közötti különbséget!

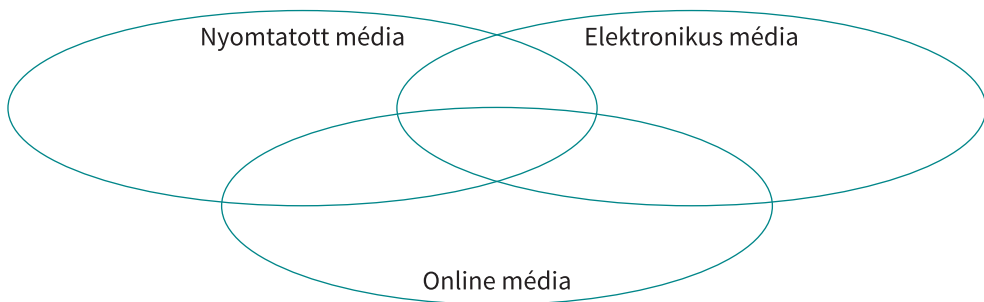
a) egyirányú kommunikáció – kétirányú kommunikáció

b) egyprofilú rádió – többprofilú rádió

c) közszolgálati televízió – kereskedelmi televízió

d) hírportál – közösségi portál

4. Írd az alábbi, a tömegkommunikációval kapcsolatos fogalmak, megállapítások betűjelét az ábra megfelelő helyére! 🧐 🐡

a) forró médium

b) hideg médium

c) televízió

d) újság

e) hírportál

f) sokak számára elérhető

g) lehet kereskedelmi és lehet közszolgálati

h) nagy tömegekhez szól

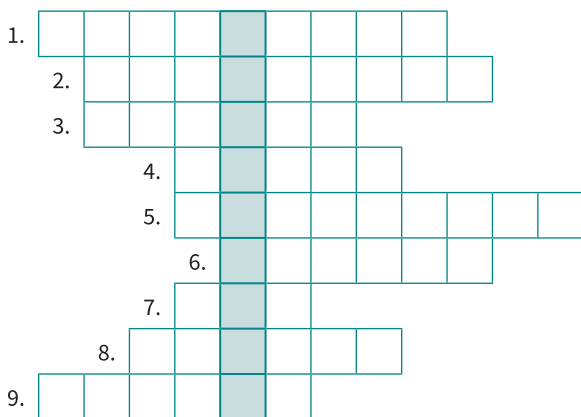
i) lehet közösségi

j) fontos figyelni az információforrás megbízhatóságára

5. „Ezt érdemes volt megnézni!” címmel írd ismertetést egy tévéműsorról! 🏋️

50. Ellenőrizd a tudásodat!

1. a) Fejtsd meg a rejtvényt! Egy tömegkommunikációval kapcsolatos fogalom lesz a megfejtés, ha minden meghatározáshoz a megfelelő szót írod be.

1. Elektronikus, képi-hangzó médium.
2. A kommunikáció típusa irányultság szerint: a feladó üzenetére a címzett választ ad.
3. A termékek, szolgáltatások megismertetésének eszköze.
4. Elektronikus, hangzó médium.
5. A kommunikáció típusa irányultság szerint: a feladó üzenetére a címzett nem ad választ.
6. A kommunikációs folyamat egyik tényezője, az üzenet elindítója.
7. A kommunikációt zavaró tényező.
8. A média legújabb ága.
9. A tömegkommunikáció eszközrendszere.

b) Mondd el saját szavaiddal, hogy mit jelent a fogalom!

2. Döntsd el a következő állításokról, hogy igazak vagy hamisak! Ha az állítás igaz, akkor az I, ha hamis, akkor a H betűt írd az állítás melletti négyzetbe!

1. A közösségi portál forró médiumnak tekinthető, mivel a címzettnek van módja azonnal választ adni a feladó üzenetére.
2. A legtöbb médiaműfaj a sajtóműfajokból alakult ki.
3. Csak az online média tartalmaival szemben kell forráskritikával élnünk.
4. A közszolgálati rádióadókra általában a többprofilúság jellemző.
5. A média egyik fő funkciója a tájékoztatás.
6. A valóságshow jellegzetesen televíziós műfaj.

☐
☐
☐
☐
☐
☐

I. ISMÉTLÉS: MIT TANULTÁL

A SZÓFAJOKRÓL? 4

1. Alapszófajok – A főnév, a melléknév és a számnév 4
2. Alapszófajok – A határozószók és a névmások 9
3. Alapszófajok – Az ige és az igenevek 12
4. A viszonyzó és a mondatzó 18
5. Összefoglalás – Mit tanultál a szófajokról? 21

II. A SZÓSZERKEZETEK 24

6. A szókapcsolatok 24
7. Az alárendelő szó szerkezetek 27
8. A mellérendelő szó szerkezetek 31
9. A szó szerkezet csoportok – Kiegészítő anyag 33
10. Gyakorolj! 35
11. Összefoglalás – A szó szerkezetek 36
12. Ellenőrizd a tudásodat! 39

III. MONDATOK, MONDATRÉSZEK:

AZ ÁLLÍTMÁNY, AZ ALANY

ÉS A TÁRGY 40

13. A mondat 40
14. Mondatfajták a beszélő szándéka szerint 43
15. Mondatfajták szerkezet szerint 45
16. Az állítmány fogalma, szófaji jellemzői ... 47
17. Az állítmány típusai 49
18. Az állítmány elemzése 52
19. Az alany fogalma, szófaji jellemzői 54
20. Az alany elemzése 57
21. Az alany fajtái 59
22. Az állítmány és az alany kapcsolata, egyeztetésük – Kiegészítő anyag 61
23. A tárgy fogalma, szófaji jellemzői 63
24. A tárgy elemzése 65
25. A tárgy fajtái 68
26. Gyakorolj! 70
27. Összefoglalás – Mondatok, mondatrészek: az állítmány, az alany és a tárgy 72
28. Ellenőrizd a tudásodat! 74

IV. MONDATOK, MONDATRÉSZEK:

A HATÁROZÓK ÉS A JELZŐK 76

29. A határozó fogalma, szófaji jellemzői 76
30. A határozó elemzése 78
31. A határozók fajtái I. (hely-, idő-, szám-, állapot-, mód-, fok- és mértékhatározó) 81
32. A határozók fajtái II. (eredet-, eredmény-, cél-, ok-, tekintet-, hasonlító határozó) – Kiegészítő anyag 85
33. A határozók fajtái III. (társ-, eszköz-, részhathatározó) 88
34. A jelző fogalma, jellemzői, fajtái 93
35. A minőség-, mennyiség- és birtokos jelző szófaja, elemzésük 95
36. Az értelmező – Kiegészítő anyag 99
37. Az egyszerű mondat helyesírása 101
38. Gyakorolj! 103
39. Összefoglalás – Mondatok, mondatrészek: a határozók és a jelzők 105
40. Ellenőrizd a tudásodat! 107

V. A KOMMUNIKÁCIÓ

ÉS A TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ 109

41. A tömegkommunikáció 109
42. A média 112
43. A rádió 114
44. A televízió 116
45. A reklám 119
46. A világháló 121
47. Légy óvatos a monitor előtt! 123
48. Gyakorolj! 124
49. Összefoglalás – A kommunikáció és a tömegkommunikáció 125
50. Ellenőrizd a tudásodat! 127